

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2023 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
**на тему: Управління активами аграрного підприємства для забезпечення
розвитку його фінансового потенціалу**

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Олексій ЧОРНОВОЛ

**Науковий керівник,
к.е.н., доцент**

Лариса БРОВКО

Дніпро – 2023

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

«_____» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

Чорновола Олексія Юрійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Управління активами аграрного підприємства для забезпечення розвитку його фінансового потенціалу

Науковий керівник: Бровко Лариса Іванівна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «09» жовтня 2023 р. № 3049

2. Термін подання здобувачем роботи: «05» грудня 2023 року.

3. Вихідні дані до роботи: річні звіти ДДС ІОБ НААН України за 2018-2022 рр., нормативно-правові акти щодо регулювання роботи агропідприємств в Україні, наукові доробки економістів-дослідників, електронні інформаційні джерела.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ. 1. Теоретико-методичні основи управління активами аграрного підприємства. 2. Аналіз ефективності управління активами ДДС ІОБ НААН України. 3. Напрями удосконалення управління активами в контексті розвитку фінансового потенціалу аграрного підприємства. 4. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Ключові принципи процесу управління активами. 2. Механізм управління активами аграрного підприємства. 3. Послідовність проведення оцінки активів аграрного підприємства. 4. Фази формування фінансового потенціалу агропідприємства. 5. Особливості утворення фінансового потенціалу агропідприємств. 6. Структура товарної продукції за видами у 2022 році, %. 7. Динаміка необоротних та оборотних активів за 2018-2022 рр.. 8. Структура капіталу ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 рр.. 9. Показники ліквідності ДДС ІОБ НААН за 2018-2020 рр. 10. Динаміка показників ділової активності ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 рр. 11. Динаміка показників рентабельності ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 роки. 12. Управління активами інноваційного аграрного підприємства. 13. Динаміка обсягів дебіторської заборгованості ДДС ІОБ НААН за 2018-2024 рр..

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «23» червня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретико-методичні основи управління активами аграрного підприємства	04.09. 2023	виконано
2	Аналіз ефективності управління активами ДДС ЮБ НААН України	10.10. 2023	виконано
3	Напрями удосконалення управління активами в контексті розвитку фінансового потенціалу аграрного підприємства	02.11.2023	виконано
4	Висновки і пропозиції	25.11.2023	виконано
5	Оформлення роботи	01.12.2023	виконано

Здобувач _____
(підпис)

Олексій ЧОРНОВОЛ

Керівник роботи _____
(підпис)

Лариса БРОВКО

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Механізм управління активами аграрного підприємства	8
1.2. Методичні підходи до оцінки активів аграрного підприємства	14
1.3. Фінансовий потенціал аграрного підприємства: сутність та складові	19
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ	28
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	28
2.2. Аналіз показників ліквідності активів аграрного підприємства	38
2.3. Оцінка ефективності використання активів аграрного підприємства	42
Висновки до розділу 2	49
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	50
3.1. Підходи до управління активами інноваційного аграрного підприємства	50
3.2. Моделювання показників ефективного управління операційними активами аграрного підприємства	56
3.3. Обґрунтування рівня оптимальної дебіторської заборгованості аграрного підприємства	61
Висновки до розділу 3	67
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72

РЕФЕРАТ

Тема: «Управління активами аграрного підприємства для забезпечення розвитку його фінансового потенціалу»

Кваліфікаційна робота містить: 78 с., 13 рис., 10 табл., 57 літературних джерела.

Об'єкт дослідження – процес управління активами аграрного підприємства.

Предмет дослідження – теоретико-методичні основи управління активами агропідприємства в контексті розвитку його фінансового потенціалу.

Метою роботи є вивчення специфіки комплексного управління оборотними та необоротними активами аграрних підприємств, методичного інструментарію аналізу ефективності даного управління та визначення напрямів його удосконалення в контексті розвитку фінансового потенціалу агропідприємств.

Методи дослідження – метод фінансових коефіцієнтів, економіко-статистичні методи, графічний метод, метод групувань, інтегрального аналізу, методи аналізу та синтезу, методи узагальнення результатів досліджень.

В ході виконання кваліфікаційної роботи магістра було обґрунтовано комплексну модель для аналізування показників ефективного управління операційними активами агропідприємства в контексті розвитку його фінансового потенціалу.

Результати рекомендовані до впровадження Дніпропетровською дослідною станцією Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України, с. Олександрівка, Дніпровський район, Дніпропетровська область.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

АКТИВИ, АГРАРНЕ ПІДПРИЄМСТВО, УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ОПЕРАЦІЙНІ АКТИВИ

KEYWORDS

ASSETS, AGRICULTURAL ENTERPRISE, ASSET MANAGEMENT, EFFICIENCY OF ASSET MANAGEMENT, FINANCIAL POTENTIAL, OPERATING ASSETS

ВСТУП

Активи аграрних підприємств, їх структура та ефективне використання у процесі вирощування продукції мають значний вплив як на досягнення кінцевого результату фінансово-господарської діяльності, так і сприяють розвитку їх фінансового потенціалу.

Процес забезпечення фінансового потенціалу агропідприємства через управління активами відіграє важливу роль у його діяльності, оскільки саме від прийняття ефективних управлінських рішень керівництва стосовно активів підприємства залежить подальша фінансова стабільність, платоспроможність, конкурентоспроможність аграрного підприємства.

Таким чином, поглиблене вивчення теоретичних і методичних питань, пов'язаних з управління активами агропідприємства, зокрема оцінкою його ефективності, є актуальними в умовах сьогодення.

Важливість і роль управління активами було відображено в роботах таких економістів-дослідників як: Вишнеvsька О., Гаватюк Л., Гвоздей Н., Задорожний З., Качула С., Кисіль Я., Кубецька О., Кузнецова Т., Купріна Н., Левкович О., Мельничук Г., Олександренко І., Педченко Н., Перезовова І., Пігуль Н., Пікуліна О., Халатур С., Хмельюк А. та інші. Ними зроблений вагомий внесок у розвиток теорії та практики управління активами. Проте активи підприємства в економічній практиці є важливою економічною категорією, аспекти прогнозування якої системно не досліджено у наукових працях економістів. Кожен окремо взятий позитивний результат, викликаний ефективним використанням активів, характеризує їх ефективність лише частково і може показати лише неповний ефект від їх використання.

Науковці приділяють значну увагу пошуку ефективних інструментів і механізмів для реалізації стратегічних ідей управління активами підприємств. Однак слід зазначити, що більшість досліджень зосереджені на ефективності управління окремими активами, тоді як ефективність управління визначається

складом і структурою всіх активів, якими необхідно управляти в комплексі, враховуючи взаємозв'язки між їхніми елементами.

Подальший розвиток системи показників та механізмів ефективного використання активів тягне за собою поглиблення теоретико-методологічних та практичних досліджень цієї вельми не останньої економічної категорії, і насамперед – всебічного розгляду визначальних її сутнісних характеристик та методик аналізу впливу факторів на ефективне використання досліджуваної категорії. Проблема управління активами й розробка шляхів їх оптимізації вимагає більш пильної уваги до кожного об'єкта необоротних та оборотних активів, що переходить у вдосконалення аналізу та розробку шляхів підвищення ефективності використання активів аграрного підприємства.

Метою дослідження є вивчення специфіки комплексного управління оборотними та необоротними активами аграрних підприємств, методичного інструментарію аналізу ефективності даного управління та визначення напрямів його удосконалення в контексті розвитку фінансового потенціалу агропідприємств.

При опрацюванні цієї мети в роботі були визначені наступні завдання:

- вивчити сутність та специфіку побудови механізму управління активами агропідприємства;
- дослідити методичний інструментарій оцінки активів агропідприємства;
- встановити взаємозв'язок між активами та фінансовим потенціалом агропідприємств;
- проаналізувати систему управління активами ДДС ІОБ НААН України з використанням системи фінансових показників;
- окреслити підходи до управління активами інноваційного аграрного підприємства;
- обґрунтувати можливості моделювання показників ефективного управління операційними активами агропідприємства.

Об'єктом дослідження визначено процес управління активами аграрного підприємства.

Предметом дослідження постають теоретико-методичні основи управління активами агропідприємства в контексті розвитку його фінансового потенціалу.

Для проведення дослідження застосовувався комплекс методів, а саме: метод фінансових коефіцієнтів, економіко-статистичні методи, графічний метод, метод групувань, інтегрального аналізу, методи аналізу та синтезу, методи узагальнення результатів досліджень.

Інформаційною основою для проведення дослідження були теоретичні набутки у працях провідних вчених, підручники, методичні матеріали з тематики досліджень, статистичні дані, фінансова звітність, дані з інтернет-ресурсів. Фінансовий аналіз проводився на прикладі звітності ДДС ІОБ НААН України.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні комплексної моделі для аналізування показників ефективного управління операційними активами агропідприємства в контексті розвитку його фінансового потенціалу.

Практична значимість завершеної роботи полягає в тому, щоб допомогти агропідприємствам побудувати ефективну модель управління активами, адаптовану до умов сучасного бізнес-середовища.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Механізм управління активами аграрного підприємства

Сучасні реалії ринкової економіки вимагають від аграрних підприємств обов'язкового оцінювання свого фінансового становища. Оцінка фінансового становища формує висновки про стан фінансових ресурсів агропідприємства, визначає його ділову активність, ступінь ліквідності і платоспроможності, встановлює імідж в цілому, тобто наскільки воно надійно для партнерів, постачальників і покупців. Фінансове стан агропідприємства – ключова категорія, що комплексно визначає ступінь результативності його діяльності в даний час і дозволяє прогнозувати в майбутньому.

Сьогодні для підвищення конкурентоспроможності агропідприємств недостатньо аналізувати тільки фінансове становище. На конкурентоспроможність значною мірою впливає здатність компанії розумно управляти наявними засобами й капіталом. Виробництво, продаж продукції і діяльність всього підприємства можуть здійснюватися тільки за рахунок існуючих активів. Отримання фінансового результату діяльності агропідприємства – прибутку / збитку – повною мірою залежне від структурного складу активів та їхнього обсягу. Тому ефективне і розумне управління активами є нагальною необхідністю практично будь-якої аграрного підприємства.

Н.І. Гвоздей зазначає, що управління активами – це постійне аналізування, прогнозування, планування, організація, регулювання і контроль мобілізації і вкладання фінансових ресурсів підприємства [10]. Ціль управління активами постає у досягненні раціональності їх використання і, на цій основі, підвищення результату діяльності агропідприємства.

Мобілізація й використання активів є основним напрямом управління активами. Вони засновані на декількох принципах (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Ключові принципи процесу управління активами

Джерело: уточнено автором за даними [7, 18, 32]

Серед виділених напрямів можна виділити кілька завдань, а їх реалізація забезпечить результативне управління активами:

- формування активів на основі наявного у підприємства капіталу;
- з урахуванням майбутніх масштабів подальшого функціонування підприємства та особливостей галузі, в якій воно працює;
- формування активів на науковій основі;
- формування активів повинно здійснюватися у прив'язку до того, що їх обсяг має забезпечувати необхідні умови для успішного функціонування підприємства;
- використовувати активи слід виходячи зі стратегічних цілей і тактичних завдань підприємств.

Процес управління активами (необоротними і оборотними) складається з декількох кроків. Варто відзначити, що управління оборотними активами дещо триваліше, ніж необоротними. Це пояснюється необхідністю досягнення високого рівня ліквідності та мінімізації втрат при використанні поточних активів, які не характерні для необоротних активів. На рисунку 1.2. показано послідовність кроків механізму управління активами.

Рис. 1.2. Механізм управління активами аграрного підприємства

Джерело: уточнено автором за даними [10, 25, 36]

Необоротними активами слід управляти з моменту утворення підприємства до їхнього списання з балансу. Воно полягає в забезпеченні постійного оновлення обладнання, його ремонту та вдосконалення, крім того, управління включає розрахунок потреби у необоротних активах.

Менеджмент необоротних активів має ґрунтуватися на особливостях їхнього обігу. Тому на етапі управління формування стабільного джерела для фінансування основних засобів вибирається окремо, оскільки неможливість забезпечити коштами їх відновлення рано чи пізно призводить до високих

витрат виробництва, високої собівартості продукції, погіршення показників діяльності та зниження конкурентоспроможності.

Менеджмент необоротних активів здійснюється практично у всіх функціональних підрозділах організації. Однак провідну роль у цьому процесі відіграє саме фінансовий менеджмент. Його основна мета і призначення – підвищити раціональність використання активів і забезпечити їх постійне оновлення [24]. Пошук шляхів ефективного вкладення фінансових ресурсів, наявних у розпорядженні агропідприємства, є прерогативою фінансового менеджера. Необхідно визначити, що найбільш необхідно підприємству на даний момент: заміна застарілих і зношених основних фондів, збільшення розміру необоротних активів, скорочення заборгованості перед контрагентами. При прийнятті рішення необхідно порівняти вартість нового капіталу з додатковими витратами або сумою економії коштів, яку принесе його використання. Рішення про придбання основного капіталу знаходиться в процесі оцінки інвестицій та їхньої окупності. Це складний процес, оскільки «переваги» додаткових основних засобів зазвичай виявляються через кілька років [6].

Оскільки існує безліч різних форм і типів необоротних активів, менеджмент їх фінансування має бути розділений за функціональною ознакою і спрямований на поліпшення використання кожного із цих видів необоротних активів окремо.

Що стосується поточних активів, то крім піднесення результативності їх використання, головною ціллю управління ними є визначення необхідного обсягу. Це дуже важливий момент у фінансовому менеджменті, оскільки, коли він перевищує обсяг оборотних коштів на балансі підприємства, оборотність знижується. Отже, ділова активність підприємства знижується і це може вплинути на фінансове становище і показники діяльності. Також значне переважання грошових коштів серед ліквідних активів може розкривати неефективність їх використання. Отже, обсяг ліквідних активів повинен бути обґрунтований і нормалізований.

Якщо на підприємстві виникне ситуація, при якій оборотні активи будуть більше, ніж визначено нормативами, то фінансовий менеджер повинен вжити заходів щодо нейтралізації загальної негативної ситуації.

Перший спосіб полягає в оптимізації управління наявними в агропідприємства запасами. Він складається з таких заходів:

- прогнозування попиту на вироблену продукцію, щоб визначити обсяг виробництва, що відповідає потребам ринку і запобігає надмірному зберіганню продукції на складах;

- закупівля виробничих запасів має плануватися заздалегідь, враховуючи певні плани з виробництва, реалізації продукції;

- зберігання товарно-матеріальних запасів на складі повинно здійснюватися тільки в кількостях, що визначаються тактичними і стратегічними цілями підприємства;

- створення умов для поліпшення зберігання товарно-матеріальних запасів на складі, щоб припинити можливість їхньої втрати;

- вдосконалення системи доставки готової продукції споживачам, вдосконалення логістики.

Другий спосіб спрямований на зниження потреби в поточних активах. Це досягається шляхом аналізу боржників, виявлення ненадійних клієнтів, переведення їх на систему передоплати або посилення процесу отримання комерційних кредитів. Крім того, зниження потреби можна домогтися за рахунок більш раціонального використання фондів, що не мають виробничого призначення.

Третій спосіб спрямований на зниження витрачання оборотних коштів. Його суть в тому, щоб дозволити підприємствам більш раціонально і ефективно використовувати наявні грошові кошти. Їх можна інвестувати в довгострокові або короткострокові фінансові активи, вкласти у заміну основних засобів, придбання нематеріальних активів, таких як право користування або інтелектуальна власність.

Для управління активами агропідприємства потрібно на першому етапі оцінити його фінансове становище. Це дозволяє сформулювати думку щодо стану фінансових ресурсів. Оцінка фінансового становища повинна починатися з горизонтального й вертикального аналізу активів. За його допомогою можливо вивчити фінансове становище агропідприємства і заздалегідь запропонувати, як його поліпшити (при необхідності).

Наступним кроком є аналіз стану активів агропідприємства. В даному випадку він проводиться в 2-х напрямках: аналіз ліквідності й аналіз фінансової стабільності. Оскільки фінансове становище прямо залежить від стану оборотних коштів, оцінювання ділової активності є провідним кроком фінансового аналізу. Ділова активність (або результативність застосування оборотних коштів) є основою, на якій ґрунтуються раціональні управлінські рішення.

Показник рентабельності майна особливо важливий для підприємства, оскільки завжди необхідно приймати спеціальні рішення для забезпечення ефективності діяльності. Серед показників рентабельності активів пильну увагу слід приділяти рентабельності активів (як в цілому, так і в розрізі необоротних / оборотних). Аналізуючи значення цих показників, можна визначити розмір прибутку / збитку, що принесе кожна гривня, інвестована в активи підприємства.

Виникає також об'єктивна необхідність у факторному аналізі, оскільки існує безліч різних факторів, що впливають на той чи інший напрямок роботи підприємства. Зміст факторного аналізу розкривається в обчисленні впливу різних факторів на економічні показники. Для встановлення чинників, що роблять сильну позитивну і негативну дію на результативність використання активів, проводять факторний аналіз продажів і рентабельності активів.

На першому етапі факторного аналізу вплив кожного фактора, зміна оборотності активів за період, визначається індивідуально. В результаті визначаються фактори, що роблять найбільший вплив на оборотність активів,

а потім вони заносяться в зведену таблицю для визначення загального впливу результату на показник. З отриманих результатів робляться висновки.

На другому етапі факторного аналізу аналогічним чином визначається вплив кожного чинника на зміну рентабельності активів. Для сукупної оцінки впливу факторів складається зведена таблиця і формуються висновки про отримані результати.

Виходячи з проведеного дослідження літературних джерел, можливо сформулювати висновок, що запропонований механізм управління активами дозволяє аграрному підприємству домогтися раціональності їх використання і, відтак, підвищити кінцевий результат своєї діяльності.

1.2. Методичні підходи до оцінки активів аграрного підприємства

Нестабільність ринкової економіки об'єктивно вимагає постійного пошуку рішень, що підвищують ефективність аграрного підприємства в довгостроковому періоді. Для обґрунтованого ухвалення таких рішень як власникам, так і інвесторам необхідна відповідна аналітична інформація, що отримується в результаті аналізу ліквідності, платоспроможності, ділової активності. Обчислення цих показників повною мірою відображає результативність використання аграрним підприємством своїх активів, тому саме їхній аналіз та оцінка постає визначальним елементом механізму управління активами.

Фінансове становище агропідприємств залежить від доцільності і точності інвестування в необхідне майно (активи).

Для цілей оцінки ми розуміємо під активами сполучення майнових прав, що належать підприємству у вигляді основних засобів, запасів, фінансових вкладень, грошових вимог до інших контрагентів. Активи це вкладення та вимоги.

У міжнародних стандартах звітності (МСФЗ) активи – це ресурси, підконтрольні компанії, що виникли через минулі події, від яких компанія очікує економічної вигоди в майбутньому [14].

Агропідприємства, як правило, повинні використовувати свої активи для виробництва необхідної високоякісної продукції або надання певних послуг, які можуть задовольнити вимоги споживачів. Це допоможе активізувати приплив коштів, необхідних для розширеного відновлення на інноваційній основі.

Для вибору методів аналізу активу варто чітко визначити, до якого виду належить той чи інший ресурс. У практиці активи зазвичай класифікують за складом і функціональною роллю (характером використання). Цю класифікацію активів можна побачити у формі №1 «Баланс», яку має заповнювати будь-яке працююче підприємство. Також активи класифікуються за такими ознаками:

1. За рівнем ліквідності, тобто за швидкістю перетворення активів на кошти, виділяють такі види активів підприємства:

– найліквідніші активи (A1): грошові кошти, короткотермінові фінансові вкладення;

– швидкореалізовані активи (A2): заборгованість дебіторська й інші активи;

– повільно реалізовані активи (A3): запаси та витрати;

– важкореалізовані активи (A4) – необоротні активи.

2. Залежно від терміну обороту: короткострокові (оборотні) та довгострокові (необоротні).

3. За фізичною формою розрізняють матеріальні, нематеріальні та фінансові активи. Матеріальні (реальні) активи розглядають як активи, що мають матеріально-речову форму (основні засоби, товари, матеріали та інших). Нематеріальними активами є товарні знаки, секрети виробництва, програми для ЕОМ, ділова репутація та т.п.. До фінансових активів належать гроші, заборгованість дебіторська, вкладення фінансові.

4. За характером володіння: власні, орендовані та ті, що використовуються безоплатно.

Аналізування активів підприємства є процесом вивчення кінцевих показників формування ресурсів та їх використання у виробництві (рис. 1.3).

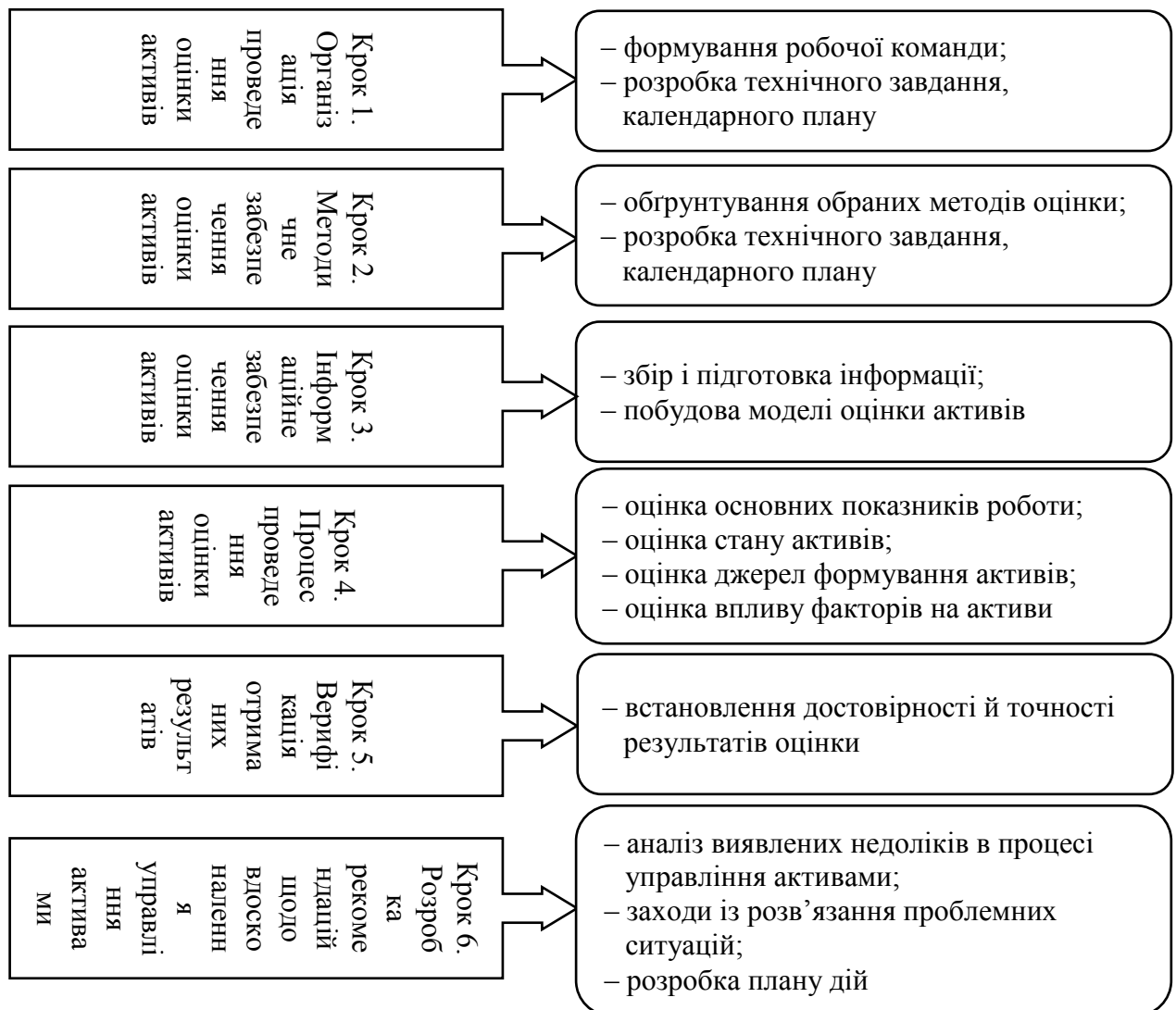

Рис. 1.3. Послідовність проведення оцінки активів аграрного підприємства

Джерело: складено автором на основі [45, 46]

Мета аналізу – докладний розгляд структури активів, вивчення динаміки показників за обраний період.

Для проведення аналізу активів агропідприємства та оцінки його майнового стану використовують методи читання та аналізу фінансової звітності. Методи аналізу – це сукупність різних способів обробки інформації, аналітичних прийомів та кількісних методів, спрямованих на вирішення аналітичних завдань. Також методи економічного аналізу є аналітичним інструментарієм, який дозволяє технічно реалізувати цілі аналізу [22].

На практиці основними методами аналізу активів агропідприємства є горизонтальний, вертикальний, трендовий аналіз, метод фінансових коефіцієнтів, порівняльний і факторний аналіз.

Серед головних методів аналізу слід виокремити метод фінансових коефіцієнтів. Саме отримані в ньому показники та їх динаміка цікавлять стейкхолдерів насамперед.

Метод фінансових коефіцієнтів – це розрахунок відношень між статтями бухгалтерської звітності та визначення зв'язків між показниками. При проведенні фінансового аналізу слід враховувати такі фактори:

- ефективність застосовуваних методів планування;
- достовірність бухгалтерської звітності;
- використання різноманітних методів обліку (облікової політики);
- рівень диверсифікації діяльності інших підприємств;
- статичність застосовуваних коефіцієнтів.

Безпосередньо для аналізу активів агропідприємства та оцінювання результативності їхнього використання необхідно розрахувати такі фінансові коефіцієнти (показники), які відображають роботу агропідприємства:

1. Коефіцієнт оборотності сукупних активів = виторг від продажів / середня вартість активів
2. Коефіцієнт оборотності активів оборотних = виторг від продажів / середня вартість активів оборотних
3. Коефіцієнт оборотності товарних запасів = собівартість продажів / середня вартість запасів

4. Фондовіддача необоротних активів (нерухоме майно) = виторг від продажів / середня вартість необоротних активів

5. Рентабельність сукупних активів = чистий прибуток / середня вартість активів

6. Рентабельність оборотних активів = чистий прибуток / середня вартість оборотних активів

7. Коефіцієнт оборотності заборгованості дебіторської = виторг від продажів / середній залишок дебіторської заборгованості

8. Термін погашення заборгованості дебіторської = $(360 * \text{середньорічна сума дебіторської заборгованості}) / \text{виторг від продажів}$

Вище перераховані ключові показники, які відображають результативність управління активами. Однак цей список не є остаточним і може розширюватися через зміну цілей і побажань ініціатора аналізу.

Далі проводиться оцінка активів підприємства. Це не лише оціночні судження про результати аналізу та побудова логічних ланцюжків про їх причини, а й оцінка вартості активів.

Оцінка активів підприємства – процедура встановлення ринкової (за необхідності іншої) вартості майна агропідприємства. Оцінка активів, зобов'язань, доходів і витрат відбувається, зазвичай, за фактичною (первісною) вартістю (собівартістю), тобто, у сумі коштів, сплачених чи нарахованих при придбанні чи виробництві об'єкта [1].

При оцінці активів бізнесу оцінювачу необхідно розглянути питання, чи активи повинні оцінюватися як частина функціонуючого бізнесу або як окремі активи.

Якщо активи не можуть бути відчужені від функціонуючого бізнесу, то для їх оцінки необхідно провести повну оцінку підприємства. Окремі активи оцінюються за трьома основними підходами: дохідним, порівняльним і витратним. До окремих видів активів необхідний свій підхід та набір методів, особливо це стосується нерухомості. На підставі отриманих результатів стейкхолдери можуть отримати інформацію про фактичний стан і вартість

активів агропідприємства, зробити висновки щодо можливості проведення операцій з активами (модернізація, продаж, здавання в оренду), про успішність фінансової політики агропідприємства у частині управління активами, а також ці результати можна покласти в основу розробки стратегії підприємства на наступні періоди.

1.3. Фінансовий потенціал аграрного підприємства: сутність та складові

Галузеві особливості мають вагомe значення при визначені дефініції фінансового потенціалу. Вони впливають на його створення і реалізацію через відповідні організаційні, технічні, управлінські та технологічні аспекти.

Економічне наповнення фінансового потенціалу агропідприємства можливо визначити наступним чином:

- комплекс фінансових ресурсів, наявних у підприємства в певний момент для забезпечення основного й інших видів діяльності;
- здатність агропідприємств самостійно генерувати фінансові ресурси і отримувати доступ до зовнішніх джерел шляхом залучення інвестицій, кредитних ресурсів та інших джерел фінансування;
- фінансові результати діяльності агропідприємства;
- резерви, які забезпечують фінансову безпеку підприємства і використовуються при її загрозі [21].

Узагальнення наукового підходу до дефініції фінансового потенціалу дало можливість сформулювати власну позицію, за якою поняття фінансового потенціалу агропідприємств розкривається як сукупність існуючих можливостей і наявних ресурсів фінансових, а також їх подальше збільшення за рахунок своєчасної адаптації до зовнішніх і внутрішніх змін з урахуванням особливостей галузі, рівня ділової активності, привабливості інвестицій.

Вивчення різних інтерпретацій фінансового потенціалу розпізнає основну мету його оцінки – виявити невикористовувані явні і приховані

фінансові ресурси і визначити можливість їх використання для досягнення умов подальшого функціонування агропідприємства.

Фінансовий потенціал агропідприємства має свої особливості, оскільки він пов'язаний з потенціалом інших ресурсів, включаючи землю. Беручи до уваги виробничі особливості агропідприємств, зазначимо, що однією з головних цілей, на які поширюється фінансовий потенціал, є інвестування в земельний потенціал. У свою чергу, можливості землі через виробничий сектор забезпечують фінансовий потенціал агропідприємств.

Через те, що категорія «потенціал» є не статичною, а динамічною величиною, необхідно врахувати основні етапи утворення фінансового потенціалу агропідприємств з врахуванням їхньої специфіки. Це дозволяє визначити основні етапи створення фінансового потенціалу агропідприємств (рис. 1.4).

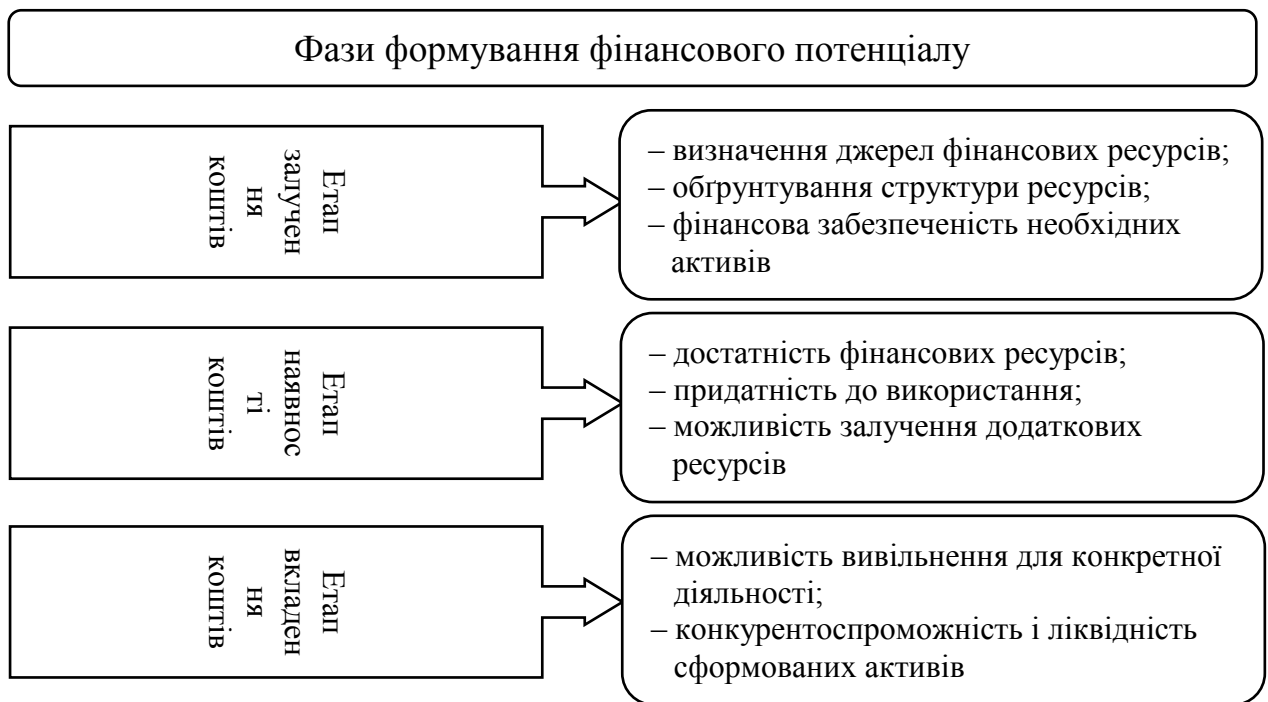

Рис. 1.4. Фази формування фінансового потенціалу агропідприємства

Джерело: уточнено автором за даними [6, 31]

Зазначені кроки при формуванні фінансового потенціалу агропідприємств характеризують різні стадії. Тобто у фазі «залучення»

фінансовий потенціал визначається існуючими фінансовими ресурсами. Вивчення стану даного фінансового потенціалу направлене на виявлення ступеня укомплектованості й забезпеченості фінансовими ресурсами, потенційно необхідними для проведення господарської діяльності агропідприємств. На стадії «наявності» фінансовий потенціал виявляє потенційну придатність ресурсів для фактичної реалізації в діяльності. На етапі «вкладення» фінансовий потенціал розпізнає підготовленість відповідних ресурсів для використання в діяльності [6].

Представлені етапи доповнені певними індикаторами оцінювання фінансових ресурсів в контексті утворення фінансового потенціалу агропідприємств.

Дослідження з'ясовують, що поняття фінансових ресурсів не дорівнює фінансовому потенціалу, а тільки його є його елементом.

Виходячи з вищевикладеного, можна відзначити, що взаємозв'язок між поняттями «фінансовий потенціал» і «фінансові ресурси» представляється в тому, що останні є джерелом формування перших.

Фінансовий потенціал є як джерелом розвитку підприємства, так і результатом минулої діяльності. Отож, це ще раз підтверджує, що дана категорія динамічна і має циклічний характер в процесі свого формування і господарського використання, переходячи від однієї стадії розвитку до іншої, в ході діяльності підприємства.

Для того щоб ефективно управляти формуванням і реалізацією фінансового потенціалу агропідприємств, слід визначити їх складові. Серед таких виокремлюють: потенціал основних фондів, можливості фінансових ресурсів, можливості виробництва, потенціал кредитних можливостей, які можуть проявлятися в кількісних і якісних вимірах і всебічно відображати загальний фінансовий потенціал [6].

У процесі менеджменту фінансового потенціалу агропідприємства необхідно враховувати його характеристики та особливості галузі. Оскільки певні частини процесу мають циклічний характер, менеджмент фінансового

потенціалу агропідприємств включає управління його формуванням і використанням, які взаємопов'язані.

Планування як складова процесу керування фінансовим потенціалом розпізнається у тому, що стратегічне планування має застосовуватися в напрямку реалізації стратегічних цілей підприємств. В умовах істотного впливу зовнішнього середовища на діяльність агропідприємств стратегічне планування розкриває передумови для нейтралізації негативних явищ і пов'язаних з ними загроз.

Складові фінансового потенціалу агропідприємств тісно взаємопов'язані і взаємозалежні з урахуванням особливостей галузі, включаючи фінансові ресурси і здатність підприємств формувати їх для фінансового забезпечення своєї діяльності, реалізація яких відбувається за допомогою ряду безперервних дій, зорієнтованих на зміни у зовнішньому середовищі.

Фінансовий потенціал визначається як величина фінансових ресурсів, доступних для фінансування поточних витрат, які формуються за рахунок джерел фінансування і конвертуються відповідно до потенційних можливостей забезпечення джерелами фінансових ресурсів.

Функція відновлення фінансового потенціалу залежить від чистого прибутку агропідприємства, амортизації, фінансових вкладень, коштів від реалізації необоротних активів, страхової суми відшкодування збитків і т. ін.

Варто відзначити, що основна роль у формуванні фінансового потенціалу агропідприємств відводиться чистому прибутку, який є показником фінансово-господарської діяльності. Саме чистий прибуток є основою для поповнення фінансового потенціалу. Якщо його буде недостатньо, джерела поповнення перетворюються на зовнішні. Ефективним способом поповнення фінансових ресурсів агропідприємств є інвестиції та інновації.

Враховуючи зміни в бізнес-середовищі, джерела утворення фінансового потенціалу зростають. Джерела формування доповнюються з погляду внутрішніх: імобілізація надлишкових ліквідних активів в інвестиції та

надання в оренду основних засобів, і з погляду зовнішніх джерел: заборгованість кредиторська, спонсорство, участь в капіталі інших підприємств (інвестиційна діяльність), а також участь в кооперативних та інших інтегрованих організаціях.

Зазначимо, що найбільша частка фінансового потенціалу агропідприємств формується за рахунок раціонального використання ресурсів у виробництві й реалізації продукції, товарів, послуг, а ринки мають найбільший вплив на максимізацію прибутку за рахунок механізму ціноутворення.

Оцінка сучасних тенденцій інноваційного розвитку агропідприємств показує, що велика частина інноваційних перетворень пов'язана з поширенням інновацій, які сприяють розвитку галузі і створюють умови для досягнення фінансової безпеки.

Створення фінансового потенціалу агропідприємств – це процес накопичення фінансових ресурсів і збільшення фінансових можливостей для мінімізації ризиків і загроз, адаптації до мінливого зовнішнього середовища.

Зрозуміло, що при формуванні фінансового потенціалу агропідприємств чистого прибутку недостатньо і потрібне залучення зовнішніх джерел коштів.

На відміну від чистого прибутку, величина якого не завжди передбачувана, більш гарантованим поповненням фінансового потенціалу агропідприємств є амортизаційний фонд. Величина амортизації залежить від форми власності на основні фонди й обраної амортизаційної політики підприємства. Накопичені ресурси амортизаційного фонду використовуються для відновлення основних фондів або заміни зношених активів.

Проте зазначимо, що власні джерела створення фінансового потенціалу характеризуються нездатністю повною мірою задовольнити виробничі потреби і повною мірою використовувати інші елементи сукупного потенціалу агропідприємств.

Дослідження фінансового забезпечення агропідприємств показують, що вони працюють в основному за рахунок власних ресурсів, які є значними, але

недостатні для самофінансування. Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства орієнтуватися на державну підтримку і вимагає використання кредитних ресурсів [19].

Виходячи з вищевикладеного, бажано підкреслити особливості, характерні для створення фінансового потенціалу агропідприємств. Піднесення фінансового потенціалу агропідприємства пов'язане з відмінними рисами галузі (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Особливості утворення фінансового потенціалу агропідприємств

Джерело: уточнено автором за даними [6, 44]

У процесі піднесення фінансового потенціалу важливо залучати різні джерела, беручи до уваги ефективність і безпеку підприємства. Щоб відповідати цим умовам, необхідно зосередитися на оптимізації структури і вартості джерела, вирішувати нагальні проблеми і забезпечувати достатні обсяги для досягнення цілей стратегії розвитку.

В результаті чинники, що впливають утворення фінансового потенціалу агропідприємств, розділяють як внутрішні, так і зовнішні. Крім того, їх вплив визначається стимулюючими або обмежувальними заходами під впливом інших суб'єктів макросередовища, зокрема держави, її зовнішньоекономічної політики, географічних економічних факторів і тенденцій впливу.

Особливостями утворення фінансового потенціалу агропідприємств виявилися: форми власності; масштаби виробництва; техніко-технологічні характеристики; галузева структура; ринкове положення підприємства; іміджева активність; ділова активність; етика ведення бізнесу; соціальна відповідальність; корпоративна культура; фінансова залежність; кредитна історія; страхування ризиків; конкурентоспроможність і т. д.

Реалізація фінансового потенціалу агропідприємств – це процес розподілення фінансових ресурсів згідно можливостей поповнення через власні і залучені ресурси, виходячи з рівня платоспроможності, інвестиційної привабливості, кредитоспроможності. Саме використання вимагає підсилення контрольних функцій, таких як виконання зобов'язань усіма учасниками процесу і запобігання економічного шахрайства.

Крім внутрішніх факторів, на діяльність агровиробників, а отже, і на реалізацію фінансового потенціалу, впливає макросередовище. Важливою особливістю підприємства, на думку провідних економістів, є його зв'язок із оточуючим середовищем. Важливим фактором утворення фінансового потенціалу агропідприємств є експортний потенціал. Саме зовнішньоекономічні зв'язки дозволяють розширювати виробничі та ринкові можливості, адаптуватися до мінливості зовнішнього оточення.

Недоліком використання власних джерел для частини фінансового потенціалу агропідприємств визначається недостатній контроль за результативністю їх використання, порівняно із зовнішніми джерелами. Адже не можна заперечувати, що неправильне управління підприємствами призводить до збиткових фінансових наслідків. Процес адаптації до зовнішніх

змін важливий і вимагає прийняття відповідних поточних і стратегічних рішень.

Виходячи з вищевикладеного, вважаємо, що реалізація фінансового потенціалу агропідприємств тісно пов'язана з функціями менеджменту і залежить від продуманих цілей, інтересів, які лежать в основі стратегії розвитку компанії. Управлінський аспект є основною основою для реалізації фінансового потенціалу та можливостей щодо його збільшення. Ефективність наряду фінансової підтримки агропідприємств залежатиме від очікувань і здатності за допомогою управлінських рішень адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх змін з урахуванням потреб та інтересів всіх учасників процесу.

Процеси утворення і реалізації фінансового потенціалу тісно пов'язані, і вдосконалення процесу залежить від функцій управління і взаємної координації інтересів всіх учасників фінансової діяльності агропідприємств.

Висновки до розділу 1

1. Ефективне і розумне управління активами є нагальною необхідністю практично будь-якої аграрного підприємства. Управління активами – це постійне аналізування, прогнозування, планування, організація, регулювання і контроль мобілізації і вкладання фінансових ресурсів підприємства. Ціль управління активами постає у досягненні раціональності їх використання і, на цій основі, підвищення результату діяльності агропідприємства.

2. Для обґрунтованого ухвалення рішень, що підвищують ефективність аграрного підприємства в довгостроковому періоді, як власникам, так і інвесторам необхідна відповідна аналітична інформація, що отримується в результаті аналізу ліквідність, платоспроможність, ділової активності. Обчислення цих показників повною мірою відображає результативність використання аграрним підприємством своїх активів, тому саме їхній аналіз та оцінка постає визначальним елементом механізму управління активами.

Фінансове становище агропідприємств залежить від доцільності і точності інвестування в необхідне майно (активи).

3. Фінансовий потенціал є як джерелом розвитку підприємства, так і результатом минулої діяльності. Таким чином, це ще раз підтверджує, що дана категорія динамічна і має циклічний характер в процесі свого формування і господарського використання, переходячи від однієї стадії розвитку до іншої, в ході діяльності підприємства.

4. Варто відзначити, що основна роль у формуванні фінансового потенціалу агропідприємств відводиться чистому прибутку, який є показником фінансово-господарської діяльності. Саме чистий прибуток є основою для поповнення фінансового потенціалу. Якщо його буде недостатньо, джерела поповнення перетворяться на зовнішні. Ефективним способом поповнення фінансових ресурсів агропідприємств є інвестиції та інновації.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Подальше дослідження менеджменту активів здійсимо на прикладі Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України (далі – ДДС ІОБ НААН України). Місце розташування – с. Олександрівка, Дніпровського району, Дніпропетровської області. Агропідприємство тривалий час вирощує зернові (окрім рису), олійні культури, коренеплоди і бульбоплоди, додатково проводить селективну роботу щодо вирощування гібридів баштанних рослин, насіння овочів. Важливим аспектом діяльності агropідприємства є результативне використання ресурсів земельних і провадження новітніх технологій для збільшення врожайності та якості продукції.

Підприємство засноване на державній формі власності. Цілями підприємства визначено проведення господарської діяльності з вирощування, переробки й реалізації аграрної продукції, отримання доходу та задоволення інтересів членів колективу.

Визначальний фактор в управлінні сільськогосподарським підприємством – це врахування кліматичних та екологічних особливостей регіону, що впливають на вибір культур і видів тварин. Сьогодні органічне вирощування овочів набуває популярності, оскільки воно виключає використання хімічних добрив та пестицидів. Вирощування овочів вимагає уважного контролю за вологою, освітленістю та температурою для оптимального росту й розвитку рослин.

Уявлення про структуру видів товарної продукції агropідприємства, яке досліджується, подано у діаграмі на рисунку 2.1. Однією з ключових складових структури є зернові культури, такі як пшениця, ячмінь, кукурудза та інші, які використовуються для харчових та кормових цілей.

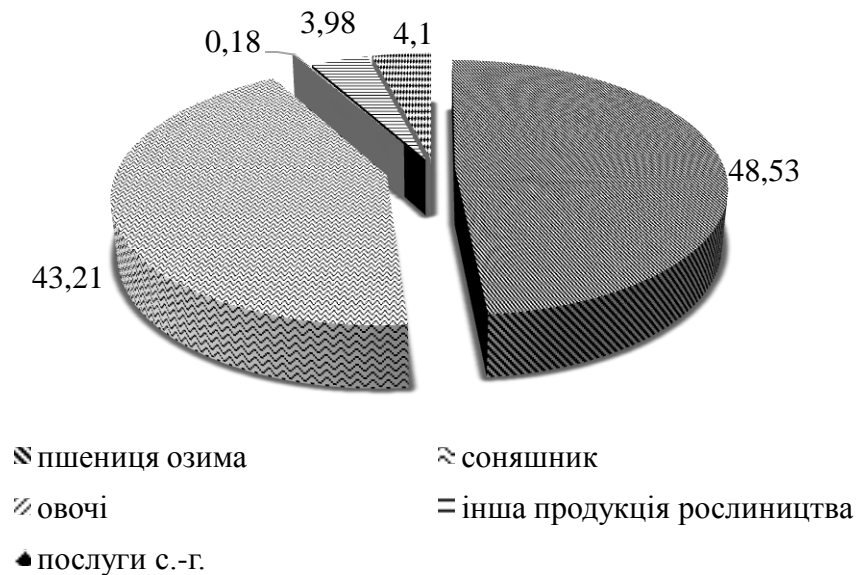

Рис. 2.1. Структура товарної продукції за видами у 2022 році, %

Важливою групою є олійні культури, такі як соя, соняшник та рапс, які використовуються для отримання рослинних олій із великою економічною цінністю. Розглядаючи рисунок 2.2, структурно було підтверджено, що рослинництво переважає в сумарному обсязі товарної продукції, причому найбільша частка припадає на озиму пшеницю – 48,53% та соняшник 43,21%.

Виробництво у сільському господарстві базується на використанні земельних фондів, переважно земельних угідь, структура яких формується згідно спеціалізації сільгоспвиробництва. Тому маємо проаналізувати динаміку величини земельних ресурсів агропідприємства (табл. 2.1).

Аналізуючи зміни землекористування підприємства, слід вказати, що у 2022 році порівняно з 2018 роком відбулися певні змінення площ сільгоспугідь: вони зменшилися на 1,5% або на 1,8 га за рахунок зменшення паїв малих фермерів. Рівень оброблюваних земель – 99,3%. Відносні показники земельних угідь на 1 працівника впродовж періоду, наведеного у таблиці 2.1, також дещо впали. Це пояснюється як змінами самої площі угідь, так і кількості працівників.

Поліпшення фінансово-економічних умов у сільськогосподарському виробництві неможливе без раціонального залучення трудових ресурсів. Для

прибуткового функціонування окремих підприємств і всієї регіональної економіки слід приділяти увагу людському фактору.

Таблиця 2.1

Динаміка забезпеченості аграрного підприємства земельними угіддями

Назви показників	Обсяг с.-г. угідь, га	Обсяг ріллі, га	Розораність земель, %	У розрахунку на 1-го працівника, га	
				с.-г. угідь	ріллі
2018 рік	353,8	336,9	95,2	12,21	11,62
2019 рік	350,2	334,3	95,5	12,17	11,54
2020 рік	350,2	334,2	95,4	12,07	11,55
2021 рік	350,2	334,2	95,4	12,09	11,53
2022 рік	348,4	334,6	96,0	12,17	11,56
Зміна 2022 рік до 2018 року, %	98,5	99,3	100,9	99,7	99,5

Систематична оцінка трудових ресурсів дозволяє аграрному підприємству адаптуватися до змін в економічному та технологічному середовищі, забезпечуючи стабільність і розвиток. Тому слід приділити увагу оцінці ефективності наявних трудових ресурсів і тому, які форми підвищення зацікавленості і мотивації співробітників на підприємстві є найбільш ефективними (табл. 2.2).

У 2022 році, так само як і у попередні роки, середня на рік кількість працюючих на підприємстві не змінювалася та склала 29 осіб. Відносні показники виробництва валової продукції та одержаного прибутку на 1 робітника зростали протягом всього періоду 2018-2022 років рівномірними темпами. Так, на 97,2% підвищилося виробництво валової продукції на 1-го робітника, а на 13,4% зріс відповідний показник одержаного прибутку. Хоча прибуток зростав дещо меншими темпами, проте загалом це вказує на покращення продуктивності праці за аналізований період.

Аналіз результативності діяльності агропідприємства за показниками трудових ресурсів

Показники	Роки					2022 р. до 2018 р.	
	2018	2019	2020	2021	2022	+, -	%
Середня на рік кількість працюючих, осіб	29	29	29	29	29	0	0,0
Виготовлення валової продукції у порівняних цінах на 1 робітника, тис. грн.	3562,3	4561,2	5375,4	6391,7	7026,2	3463,9	97,2
Отримано прибутку (збитку) на 1 робітника, тис. грн.	124,2	134,4	138,6	141,2	140,8	16,6	13,4
Витрати на оплату праці, тис. грн.	2557	2799	2881	3292	4023	1466	57,3
Середня на місяць заробітна плата 1 працюючого, грн.	7298,6	8518,3	9279,3	10492,2	11302,3	4003,7	54,9

Фонд оплати праці у 2022 році підприємства збільшився на 1466 тис. грн. (приріст на 57,3%), а середня за місяць заробітна плата на 1-го працівника зросла на 4003,7 грн., або приріст на 54,9%.

Наявність основних і оборотних засобів є найважливішим елементом забезпечення сільськогосподарського виробництва. Основні засоби характеризуються як частина матеріально-технічної бази підприємств, їх зростання і вдосконалення є вирішальними передумовами для збільшення продажів і прибутку, вдосконалення технічного оснащення. Водночас ліквідні активи відіграють центральну роль у підвищенні ефективності використання основних засобів. Оптимальне розумне співвідношення основних і оборотних активів, безумовно, підвищить результативність функціонування агропідприємств (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Рівень забезпеченості агропідприємства основними й оборотними фондами

Назви показників	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2018 р., %
Основні фонди*	4068,2	3767,9	3366,7	4575,2	4892,6	120,3
Оборотні фонди*	692,9	818,6	1675,8	1936,7	2041,3	294,6
Оборотні фонди, тис. грн./100 га	153,3	274,7	393,9	458,2	541,3	353,1
Фондовіддача, грн./100 грн. ОФ	96,34	110,37	129,13	131,09	87,3	90,6
Фондомісткість, грн./100 грн. вал. доходу	118,27	90,64	77,86	82,53	102,5	86,7
Фондозабезпеченість, тис. грн./100 га	4147,8	4524,2	5952,3	6763,5	6981,3	168,3
Фондоозброєність праці, тис. грн./1 роб.	141,0	128,7	115,2	148,5	152,7	108,3

* середньорічна вартість, тис. грн.

Опрацьовуючи показники таблиці 2.3, слід відзначити позитивну тенденцію до збільшення забезпеченості підприємства основними й оборотними фондами. Досить позитивною зміною є нарощення середньорічних обсягів наявних основних засобів на 20,3% у 2022 р. порівняно із 2018 р.. За звітний період середня за рік вартість оборотних активів так само зросла із 692,9 тис. грн. у 2018 р. до 2041,3 тис. грн. у 2022 р..

У таблиці 2.3 так само відображаються і негативні тенденції щодо результативного використання підприємством основних й оборотних засобів. Зокрема, у 2022 році порівняно з 2018 роком фондовіддача впала на 9,4%. Проте динаміку коефіцієнтів фондозабезпеченості та фондоозброєності можна вважати дуже непоганою. Як приклад, фондозабезпеченість за період 2018-2022 роки мала зростання на 68,3%, а фондоозброєність – на 8,3%.

Більш потужно впродовж 2018-2022 років зростали оборотні фонди – з 692,8 тис. грн. в середньому у 2018 році до 2041,3 тис. грн. у 2022 році, або на 194,6%, або майже у 3 рази. Тому подальше дослідження має надати змогу з'ясувати причини такого зростання.

Фінансове становище аграрного підприємства значно залежить від складу і структури капіталу та ефективності його розподілу в активах. Обсяг і структура активів і джерела їх формування змінюються в ході діяльності підприємства, тому для того, щоб сформулювати уявлення про якість таких змін з плином часу, необхідно провести аналіз активної і пасивної частин балансу.

Власністю підприємства є грошові засоби, які надійшли в результаті минулих подій, і їх споживання повинно привести до економічних вигод в майбутньому. Оцінка майнового стану визначає абсолютні і відносні зміни статей балансу за конкретний період часу, відстежити тенденції змін і визначити структуру фінансових коштів. У таблиці 2.4 визначимо динаміку складу активів ДДС ІОБ НААН.

Згідно даних можна помітити, що вартість майна скоротилася в 2018-2022 роках на 11,29%. Такі зміни відбувалися від зменшення необоротних активів на 23,17%, збільшення оборотних активів на 9,76%. Ситуація показує піднесення долі оборотних коштів у майновій структурі агропідприємства. Це вказує на збільшення мобільності активів, пришвидшення обороту коштів. Найменша величини активів спостерігалася у 2019 році – 2925,6%, а найбільша саме на кінець 2022 року – 3711,4 тис. грн.. Проте за аналізований рік необоротні активи спостерігалися найбільші у 2018 році – 5990,5 тис. грн., а найменші на кінець 2022 року – 4602,5 тис. грн.. При постатейному аналізі активів звертає на себе увагу надмірне зростання порівняно із іншими активами дебіторської заборгованості. Так, вона зросла за 2018-2022 роки більш ніж у 1,8 рази, а саме із 1059,2 тис. грн. до 1964,8 тис. грн. Це має звернути на себе увагу при подальшому дослідженні активів агропідприємства.

Таблиця 2.4

Аналіз майнових статей балансу ДДС ІОБ НААН, тис. грн.

Показник	Роки					Відхилення 2018-2019	
	2018	2019	2020	2021	2022	+/-	%
	Необоротні активи, в т.ч. :	5990,5	5534	4929,1	4610,2	4602,5	-1388
нематеріальні активи	3,7	12,3	3,8	1,4	1,7	-2	45,95
незавершені капітальні інвестиції	24,1	23,0	16,9	12,6	11,9	-12,2	49,38
основні засоби	4276,8	3688,2	3174,2	4465,8	4473,1	196,3	104,59
довгострокова дебіторська заборгованість	327,3	406,6	324,4	54,3	58,9	-268,4	18,00
інші необоротні активи	1358,6	1403,9	1409,8	76,1	56,9	-1301,7	4,19
Оборотні активи, в т.ч. :	3381,2	2925,6	3492	3341,4	3711,3	330,1	109,76
запаси	1514,9	1383,1	1612,7	1504,5	1518,3	3,4	100,22
дебіторська заборгованість	1059,2	1037,2	1118,9	1636,6	1964,8	905,6	185,50
гроші та їх еквіваленти	381,6	240,0	432,5	73,4	82,3	-299,3	21,57
інші оборотні активи	425,5	265,3	327,9	126,9	145,9	-279,6	34,29
Усього майна (валюта балансу)	9371,7	8459,6	8421,1	7951,6	8313,8	-1057,9	88,71

Також можемо спостерігати, що поряд із дебіторською заборгованістю значну величину в обсязі оборотних активів мають запаси, проте їх величина впродовж періоду 2018-2022 років змінювалася повільно та плавно з 1514,9 тис. грн. у 2018 році до 1518,3 тис. грн. у 2022 році. Найбільшу величину запасів можна побачити у 2021 році – 1612,7 тис. грн., що притаманне в цьому

році для багатьох українських аграрних підприємств у зв'язку із рекордним врожаєм.

Загалом за структурою активів можна відзначити її поступове вирівнювання (майже однакові частки) між необоротними та оборотними активами. Більш наочно динаміку оборотних і необоротних активів агропідприємства зображено на рисунку 2.2.

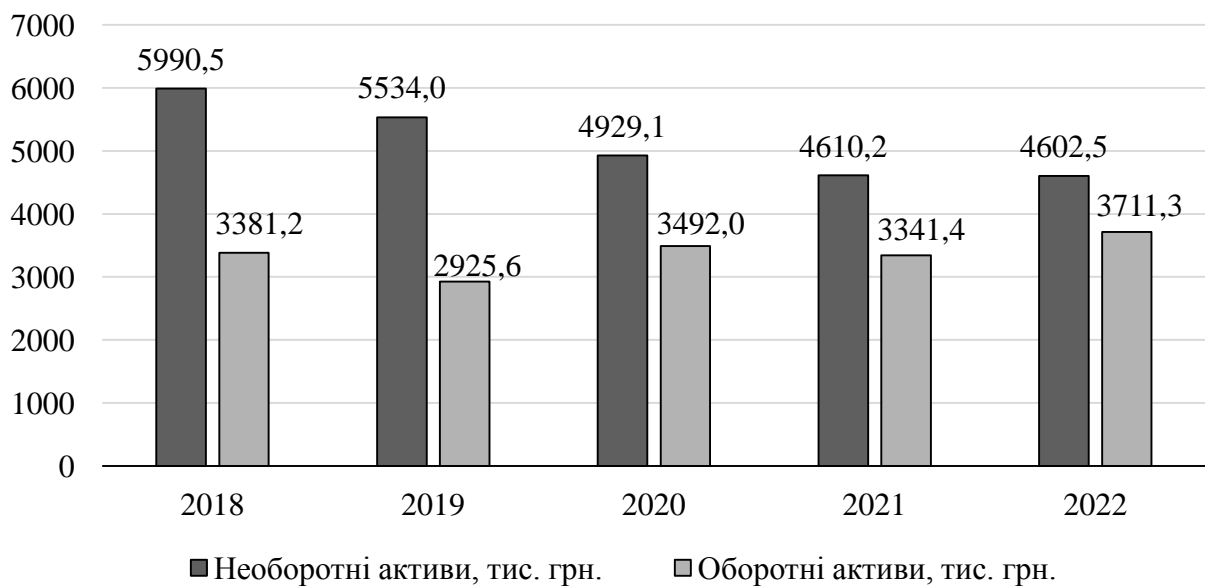

Рис.2.2. Динаміка необоротних та оборотних активів за 2018-2022 рр.

Отже, за досліджуваний період необоротні активи скоротилися, а оборотні активи зросли, тому говорять, що в результаті діяльності підприємство прискорило оборотність використання свого майна.

Проаналізуємо показники майнового стану агропідприємства (табл. 2.5), що використовуються для аналізу відновлення та зносу основних засобів (далі – ОЗ).

Згідно аналізу індикаторів майнового стану ДДС ІОБ НААН в період 2018-2022 роки зробимо висновки: загальна вартість активів агропідприємства в 2018 році була найбільшою, проте значне зменшення на 469,5 тис. грн. відбулося у 2021 році, а вже у наступному 2022 році спостерігаємо збільшення

на 362,2 тис. грн. і наприкінці періоду маємо суму засобів 8313,8 тис. грн., тобто потенціал майновий знизився порівняно із початком періоду.

Таблиця 2.5

Аналіз показників майнового стану ДДС ІОБ НААН

Назви показників	Роки					Відхилення 2022 р. до 2018 р. (+,-)
	2018	2019	2020	2021	2022	
Сума засобів у розпорядженні підприємства, тис. грн.	9371,7	8459,6	8421,1	7951,6	8313,8	-1057,9
Активної частини ОЗ, %	89,03	86,27	84,13	85,34	86,28	-2,75
Коефіцієнт зносу ОЗ	0,77	0,79	0,81	0,82	0,83	0,06
Коефіцієнт відновлення ОЗ	0,004	0,003	0,003	0,002	0,002	-0,002
Коефіцієнт вибуття ОЗ	0,003	0,003	0,003	0,002	0,002	-0,001

Активна частини основних засобів (до яких відносять засоби праці, об'єкти нерухомості, транспортні засоби та інші матеріальні ресурси) зменшувалася протягом 2018-2022 років з рівня 89,03% у 2018 році до 86,28% у 2022 році, що не є позитивною зміною для агропідприємства.

Коефіцієнт зношення основних засобів збільшився з 2018 року до 2022 року на 0,06 та склав 0,83 на кінець періоду. Зростання показника вказує на погіршення стану матеріально-технічного забезпечення агропідприємства.

Коефіцієнти відновлення основних засобів спостерігаються на досить низькому рівні впродовж даного періоду і це вказує на недостатні дії керівництва щодо оновлення свого майнового потенціалу.

Коефіцієнт вибуття основних засобів за 2018-2022 роки також не в гарному стані, бо його низькі значення підкреслюють відсутність інвестицій в оновлення основних засобів.

У підсумку визначимо, що майновий стан ДДС ІОБ НААН за дані п'ять років погіршується за всіма показниками, тож підприємству слід звернути увагу на стан основних засобів.

Фінансовий потенціал агропідприємства істотно залежить від наявних коштів та напрямів їхнього вкладення. Потреба у власному капіталі обумовлена вимогою самофінансування агропідприємств. Однак слід зазначити, що фінансування діяльності агропідприємств тільки за рахунок власних коштів не завжди вигідно для них. Слід зазначити, що залучення позикових коштів може підвищити рентабельність капіталу, якщо ціна кредитних ресурсів невелика і компанія може забезпечити більш високий рівень прибутковості інвестиційного капіталу, ніж вона платить за кредитні ресурси. Отже, оптимальним співвідношенням власного і позикового капіталу здійснюється позитивний вплив на фінансовий стан підприємств. Визначення обґрунтованої політики щодо фінансування активів є ключовою умовою успішної діяльності агропідприємства, тому далі визначимо структуру капіталу ДДС ІОБ НААН протягом 2018-2022 років на рисунку 2.3.

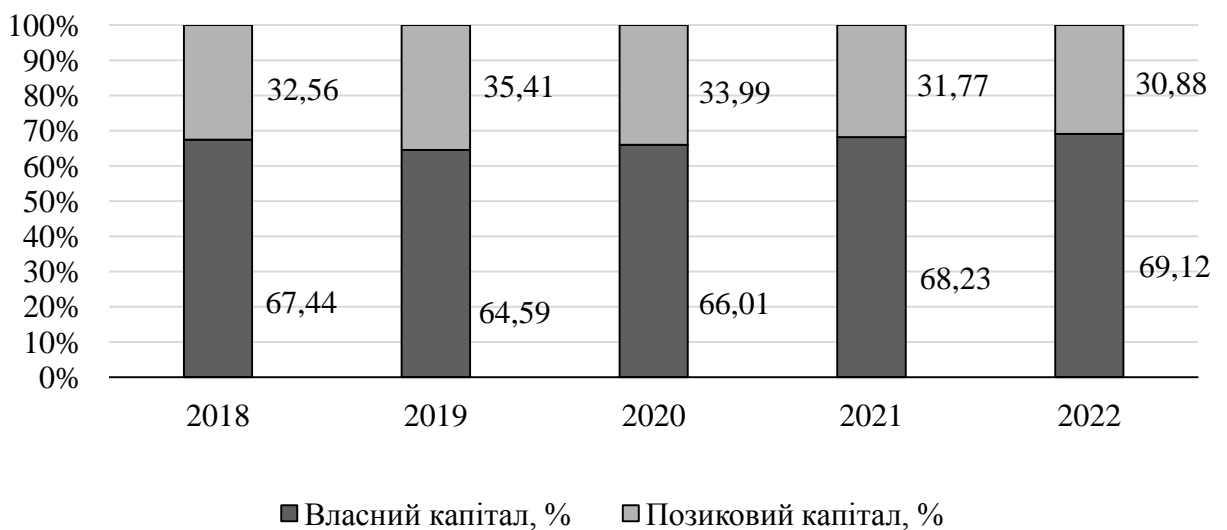

Рис. 2.3. Структура капіталу ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 рр.

Загальна структура капіталу вказує на те, що істотним джерелом фінансування агропідприємства є власний капітал, бо саме його частка є переважаючою у пасиві. Крім того, ця частка має певне зростання (на 1,68%) на кінець 2022 року у порівнянні із початком періоду – 2018 роком. Таке перевищення власного капіталу над позиковим є позитивним моментом у

формуванні фінансового потенціалу агропідприємства. Отже, проаналізувавши джерела фінансування активів ДДС ІОБ НААН робимо висновок, що агропідприємство функціонує переважно з власних джерел фінансування, а це вказує на його задовільний фінансовий стан.

2.2. Аналіз показників ліквідності активів аграрного підприємства

Найважливішою характеристикою активів є їхня ліквідність. Оцінювання показників ліквідності визначається ключовим елементом управління активами та забезпечення платоспроможності аграрних підприємств задля уникнення фінансових ризиків в процесі їх роботи.

Що стосується змісту, то ліквідність підприємства означає ліквідність статей балансу, аналіз яких відбувається через порівняння коштів активу, поєднаних за ступенем ліквідності, із зобов'язаннями пасиву, поєднаних за строками погашення. Для аналізування ліквідності балансу ДДС ІОБ НААН поєднаємо кошти активів за їхньою ліквідністю, а зобов'язання – за строками майбутнього погашення у таблиці 2.6.

При цьому методі оцінювання баланс визначається ліквідним за дотримання наступних нерівностей [38, 46]:

$$(A_1 \geq P_1) (A_2 \geq P_2) (A_3 \geq P_3) (A_4 \leq P_4).$$

Згідно з умовами співвідношення, якщо одна з умов не виконується, то підприємство не визнається абсолютно ліквідним.

Згідно з наданими у таблиці 2.6 даними, можемо сформулювати пропорції отриманих результатів для встановлення ліквідності балансу:

- 1) кінець 2018 року ($A_1 < P_1$) ($A_2 > P_2$) ($A_3 > P_3$) ($A_4 < P_4$);
- 2) кінець 2019 року ($A_1 < P_1$) ($A_2 > P_2$) ($A_3 > P_3$) ($A_4 > P_4$);
- 3) кінець 2020 року ($A_1 < P_1$) ($A_2 > P_2$) ($A_3 > P_3$) ($A_4 < P_4$);
- 4) кінець 2021 року ($A_1 < P_1$) ($A_2 > P_2$) ($A_3 > P_3$) ($A_4 < P_4$);
- 5) кінець 2022 року ($A_1 < P_1$) ($A_2 > P_2$) ($A_3 > P_3$) ($A_4 < P_4$).

Загалом, ДДС ІОБ НААН в жодному році не було абсолютно ліквідним

через невиконання першої нерівності, коли абсолютно ліквідні активи мають переважати негайні пасиви. Але найгіршим був 2019 рік, коли встановилося погіршення ще й за 4-тою умовою. У 2020 році ситуація з відповідною групою активів покращилася. Загалом досягнення 4-ої нерівності вказує на дотримання підприємством мінімально необхідної умови фінансової стійкості – наявності власних оборотних активів.

Таблиця 2.6

Групування балансових статей ДДС ІОБ НААН за рівнем ліквідності за 2018-2022 років

Група	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Абсолютно-ліквідні активи (А1), тис. грн.	381,6	240,0	432,5	73,4	82,3
Швидко-ліквідні активи (А2), тис. грн.	2999,6	2685,6	3059,5	3268	3629
Повільно-ліквідні активи (А3), тис. грн.	3381,2	2925,6	3492	3341,4	3711,3
Важко-ліквідні активи (А4), тис. грн.	5990,5	5534	4929,1	4610,2	4602,5
Негайні пасиви (П1), тис. грн.	1684,2	928,1	878,3	983,9	1103,8
Короткострокові пасиви (П2), тис. грн.	1090,8	1816,1	1721,5	1279,8	1234,2
Довгострокові пасиви (П3), тис. грн.	276,4	251,3	262,5	262,5	229,3
Постійні пасиви (П4), тис. грн.	6320,3	5464,1	5558,8	5425,4	5746,5

Впродовж 2018-2022 років постійно витримується друга умова ліквідності балансу $A2 \geq P2$, тобто у підприємства достатньо швидко-ліквідних активів для погашення відносно термінових боргів. Позитивною ознакою є виконання третьої умови ліквідності балансу – повільно-ліквідні активи повністю покривають довгострокові зобов'язання.

Додатково при аналізуванні ліквідності балансу слід провести аналіз ліквідності за допомогою низки відповідних коефіцієнтів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз коефіцієнтів ліквідності ДДС ІОБ НААН

Назви показників	Значення нормативне	Рік					Зміна 2022 р. до 2018 р. (+,-)
		2018	2019	2020	2021	2022	
Обсяг власних оборотних коштів, тис. грн.	≥ 0	606,2	181,4	892,2	1077,7	1373,3	767,1
Доля власних оборотних активів у покритті запасів	$\geq 0,5$	0,400	0,131	0,553	0,716	0,904	0,504
Коеф-нт ліквідності абсолютної	$\geq 0,2$	0,138	0,087	0,166	0,032	0,035	-0,102
Коеф-нт ліквідності швидкої	0,7-1	1,218	1,066	1,343	1,476	1,587	0,369
Коеф-нт покриття	$\geq 1,5$	2,437	2,132	2,686	2,952	3,175	0,738

Коефіцієнт поточної ліквідності зростає щороку впродовж розглянутого періоду та завжди перевищує рекомендоване значення. Найнижчим цей коефіцієнт був у 2019 році, а найвищим – у 2022 році (перевищував нормативне більш ніж вдвічі). Дана ситуація відображає те, що оборотні активи агропідприємства покривають короткострокові зобов'язання. Саме цей коефіцієнт є найбільш інформативним та важливим для кредитних установ.

Коефіцієнт швидкої ліквідності перевищує рекомендоване значення протягом останніх п'яти років, що є свідченням достатньої спроможності агропідприємства сплатити поточні зобов'язання за рахунок швидко-ліквідних активів (грошові кошти, їхні еквіваленти, фінансові інвестиції, дебіторська

заборгованість). Динаміка цього коефіцієнта відбиває загальну тенденцію: найменший показник у 2019 році, а найбільший – у 2022 році.

Щодо коефіцієнту абсолютної ліквідності, то показник не досягає нормативного значення у всі роки, проте максимальне наближення до норми спостерігалось у 2020 році. Цікавим є той факт, що в 2021-2022 роках цей коефіцієнт значно понизився – більш ніж у 5 разів. Проте саме цей показник є доволі динамічним, враховуючи, що він відображає наявність у підприємства найбільш ліквідних засобів – грошових коштів, залишки яких змінюються кілька разів на день.

Динаміку показників ліквідності розкрито на рисунку 2.4.

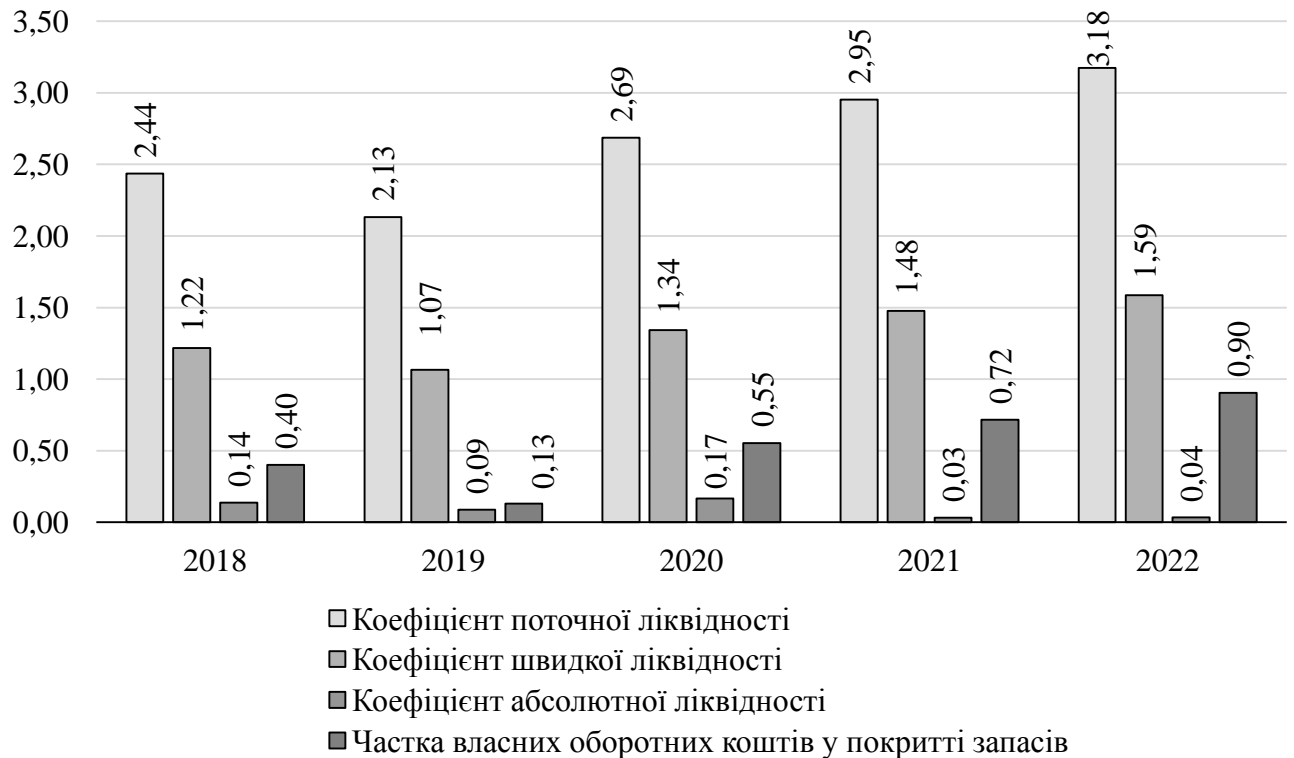

Рис. 2.4. Показники ліквідності ДДС ІОБ НААН за 2018-2020 рр.

Розмір власних оборотних коштів визначено позитивним протягом 2018-2022 років, що засвідчує здатність агропідприємства не тільки оплачувати свої поточні борги за рахунок власних коштів, а й перекривати частину довгострокової заборгованості. В 2019 році показник був найменшим і складав всього 181,4 тис. грн., проте вже до кінця періоду дослідження він швидко зріс

майже у 7,6 разів) і склав 1373,3 тис. грн. у 2022 році. Це пояснюється тим, що щорічне збільшення поточних активів підприємства більше ніж зростання поточних боргів.

Частка власних оборотних коштів у покритті запасів зростає, починаючи із 2020 року, в якому вона також перевищила рекомендоване значення та становила 0,553. Найменшим цей коефіцієнт був також у 2019 році, а відповідно, найбільшим – у 2022 році. Загалом за період 2018-2022 років цей коефіцієнт подвоївся та становив 0,904. Отож, щороку вартість запасів, яка покривається власним оборотним капіталом, зростає.

Отож, баланс агропідприємства визнано не абсолютно ліквідним, а дослідження коефіцієнтів ліквідності показало, що всі вони знаходяться в межах нормативних значень і динамічно зростають. Тому можемо стверджувати, що підприємство має достатню величину грошових засобів для повернення своїх короткострокових боргів.

2.3. Оцінка ефективності використання активів аграрного підприємства

При управлінні активами керівництву важливо розуміти наскільки швидко обертаються інвестовані ресурси, бо саме пришвидшення обігу активів дозволяє зменшити потребу у додатковому залученні коштів, а відтак, збільшити прибутковість діяльності агропідприємства.

Ділова активність агропідприємства, з фінансової сторони, в основному представлена швидкістю обігу активів і пасивів. З кількох причин необхідно проаналізувати відповідні категорії фінансових коефіцієнтів. По-перше, величина річного доходу залежить від швидкості обертання грошей. Друга причина для відповідного аналізу полягає в тому, що розподілення суми умовно-постійних витрат залежить від обсягу продажів, відповідно, і швидка оборотність дозволить зменшити ці витрати у кожному наступному циклі. Іншою причиною є той факт, що прискорення обігу на будь-якому етапі конвертації коштів призводить до прискорення обігу на інших етапах циклу, а

також до вивільнення грошей, які можуть бути використані в інших сферах діяльності підприємства. Тому, щоб зберегти свої позиції на ринку, необхідно збільшити швидкість обороту і залишатися конкурентоспроможним. Для цього необхідно не тільки застосовувати новітні технології у виробничому процесі, а й прогнозувати довгострокові показники, що описують фінансове становище агропідприємства [47].

Отже, дослідимо ділову активність ДДС ІОБ НААН за допомогою відповідних показників. При аналізі господарської діяльності рекомендується звертати увагу на оцінку тривалості операційного та фінансового циклів. Довжина операційного циклу характеризується кількістю днів, протягом яких дебіторська заборгованість підприємства погашається, а резерви перетворюються на гроші. У свою чергу, період фінансового циклу не враховує кількість днів, протягом яких виплачується кредиторська заборгованість [46].

З наведених у таблиці 2.8 констатуємо, що коефіцієнт оборотності активів збільшувався впродовж 2018-2022 років. У 2018 році цей коефіцієнт становив 0,36, а на кінець 2022 року він досяг вже 0,38, тобто збільшилася кількість оборотів на 0,02. Даний показник вважається одним з найважливіших коефіцієнтів ефективності використання активів і характеризує швидкість переходу від стадії запасів до готової продукції, а надалі – в готівку. Його зростання буде вказувати на позитивні зрушення у роботі підприємства, бо тим самим зменшується потреба у додаткових джерелах фінансування.

З наведених у таблиці 2.8 констатуємо, що коефіцієнт оборотності активів збільшувався впродовж 2018-2022 років. У 2018 році цей коефіцієнт становив 0,36, а на кінець 2022 року він досяг вже 0,38, тобто збільшилася кількість оборотів на 0,02. Даний показник вважається одним з найважливіших коефіцієнтів ефективності використання активів і характеризує швидкість переходу від стадії запасів до готової продукції, а надалі – в готівку. Його зростання буде вказувати на позитивні зрушення у

роботі підприємства, бо тим самим зменшується потреба у додаткових джерелах фінансування.

Таблиця 2.8

Аналіз показників ділової активності ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 рр.

Показник	Роки					Відхилення 2022 р. до 2018 р. (+,-)
	2018	2019	2020	2021	2022	
Коеф-нт оборотності активів	0,36	0,34	0,39	0,37	0,38	0,02
Коеф-нт оборотності дебіторської заборгованості	2,26	2,34	1,27	1,21	1,19	-1,07
Термін оборотності дебіторської заборгованості, днів	103	116	118	121	129	26
Коеф-нт оборотності кредиторської заборгованості	1,54	1,52	1,52	1,53	1,56	0,02
Термін оборотності кредиторської заборгованості, днів	237	240	240	238	232	-5
Коеф-нт оборотності запасів	0,76	0,86	1,08	0,96	0,94	0,18
Термін оборотності запасів, днів	176	163	158	149	137	-39
Коеф-нт оборотності власного капіталу	0,43	0,45	0,53	0,56	0,54	0,11
Коеф-нт оборотності оборотних коштів	0,81	0,74	0,68	0,72	0,75	-0,06
Довжина операційного циклу, днів	160	158	162	176	189	29
Довжина фінансового циклу, днів	134	128	129	131	142	8

У 2018 році коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості досягав 2,26 оборотів, проте на кінець 2022 року він впав до 1,19 оборотів, тобто на 1,07 обороту (майже у два рази). При цьому тривалість обороту зросла на 26

днів, сягнувши на кінець періоду аж 129 днів. Це визначає, що оплата придбаної продукції покупцями здійснюється невчасно. Відбувається іммобілізація коштів агропідприємства, через що відчувається додаткова потреба у кредитних ресурсах, за які мають сплачуватися відсотки (додаткові витрати).

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, в свою чергу, зростав з 1,54 у 2018 році до 1,56 обороти у 2022 році. Таким чином, підприємство стало повертати борги своїм кредиторам на 5 днів швидше, аніж на початок періоду дослідження.

Відмічається і прискорення оборотності запасів агропідприємства. Так, оборотність запасів у 2022 році проти 2018 року прискорилося на 0,18 обороти і склала 0,94, що засвідчує покращення використання запасів. Така ситуація пов'язана із збільшенням попиту на продукцію. Тривалість оборотності запасів зменшувалася щороку за період із показника 176 днів у 2018 до 137 днів у 2022 році, що на 39 днів менше від початку періоду.

Зростаючу тенденцію показує коефіцієнт оборотності власного капіталу, який зростав з 0,43 обороти у 2018 році до 0,54 обороти у 2022 році. Це також є відображенням більш ефективного його використання.

У 2018 році оборотні активи агропідприємства здійснювали 0,81 обороти на рік і щороку показник зменшувався, сягнувши в 2022 році позначки 0,75 обороти, що на 0,06 менше початку періоду. Ключовим чинником такого зниження є стійке підвищення розміру дебіторської заборгованості, яка у сумі оборотних активів займає значний розмір.

Довжина операційного циклу зазнала певного зростання – на 29 днів впродовж 2018-2022 років. Показник зріс із 160 днів у 2018 році до 189 днів у 2022 році, що пояснюється впливом збільшення дебіторської заборгованості. Відомо, що операційний цикл вимірюється терміном від покупки сировини (матеріалів) до часу отримання грошей за вироблену продукцію. Тому тенденція до зростання такого циклу вказує на збільшену потребу в ресурсах.

Аналогічна тенденція спостерігалася і щодо тривалості фінансового циклу, в 2022 році показник зріс на 8 днів, досягнувши 142 дні. Причиною такої тенденції є, насамперед, зростання довжини виробничого циклу та зростання терміну обороту кредиторської заборгованості.

Динаміка показників ділової активності показана на рисунку 2.5.

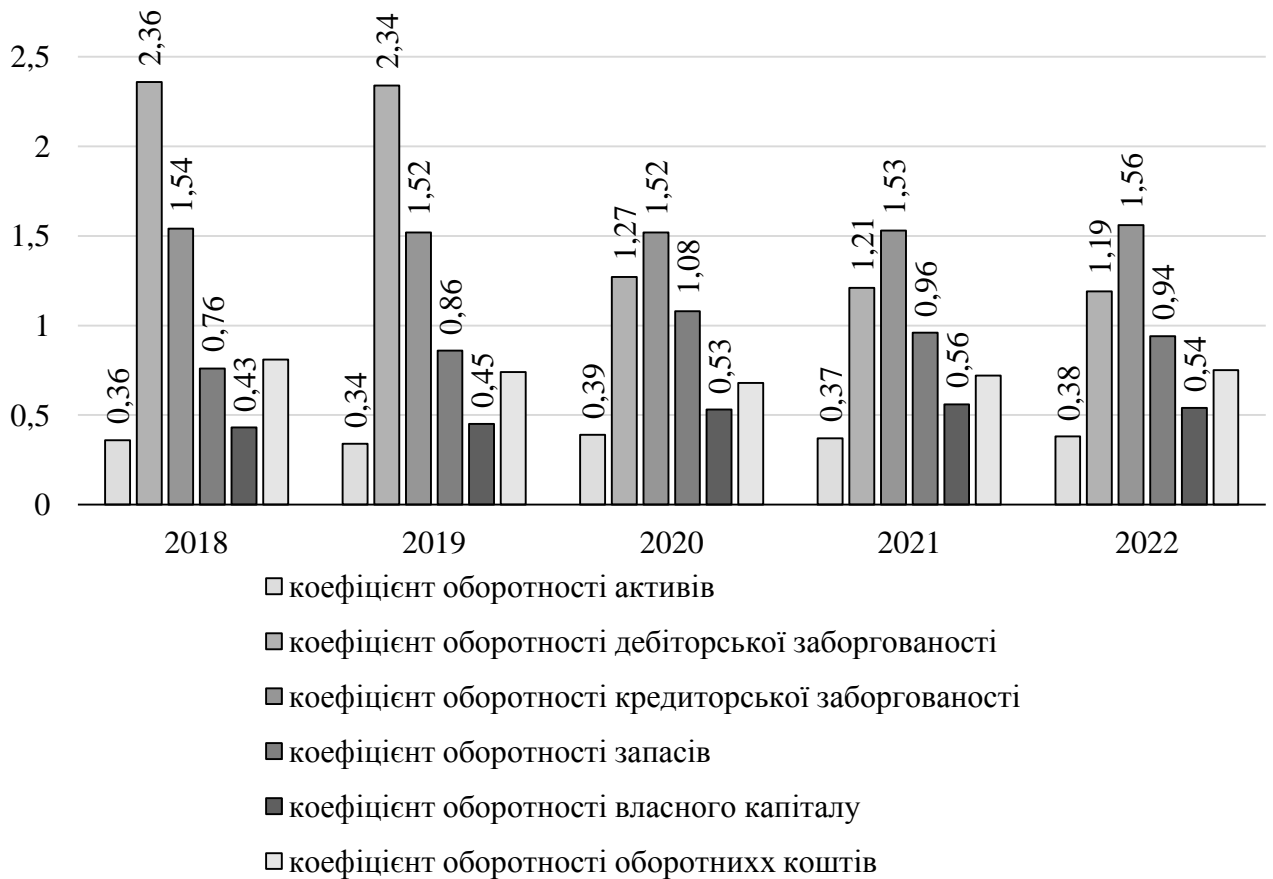

Рис. 2.5. Динаміка показників ділової активності ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 рр.

В цілому, проаналізувавши відносні показники ДДС ІОБ НААН, зауважимо, що ділова активність у 2018-2022 роках порушується, насамперед, через збільшення дебіторської заборгованості. Дебіторська і кредиторська заборгованість є неминучим результатом існуючої системи грошових розрахунків, і між моментом оплати і моментом переходу права власності на товар завжди існує розрив між поданням платіжних документів для оплати і моментом фактичного платежу. З цього видно, що аналіз стану розрахунків підприємства з дебіторами і кредиторами необхідний, оскільки збільшення або

зменшення цих показників впливає на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи, і, отже, на фінансовий стан підприємства в цілому [20].

Підприємницькі можливості аграріїв значно залежать від того, наскільки забезпечена фінансова віддача від ресурсів і наскільки досягнута рентабельність у процесі здійснення витрат. Тому, щоб з'ясувати рівень рентабельності, отримані прибутки необхідно порівняти з активами підприємства та витратами, понесеними для підтримки господарської діяльності (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Аналіз показників рентабельності ДДС ІОБ НААН

Показник	Роки					Відхилення 2022 р. до 2018 р. (+,-)
	2018	2019	2020	2021	2022	
Рентабельність активів, %	9,62	10,24	4,16	5,47	7,84	-1,78
Рентабельність власного капіталу, %	12,35	12,68	5,47	6,24	8,06	-4,29
Рентабельність продажу, %	28,64	28,22	12,32	14,52	17,91	-10,73
Рентабельність продукції, %	37,12	59,07	24,58	29,33	32,15	-4,97

Рентабельність активів у період 2018-2022 років зменшилася на 1,78% і склала 7,84%, в 2022 році, тобто на 1 гривню активів підприємством отримано менше прибутку. Щоб підвищити рентабельність активу, необхідно реалізувати низку заходів, одним з яких може бути оптимізація структури активів з метою зменшення їхнього обсягу, а відтак підвищення рентабельності, за умови, що сума генерування прибутку збільшується або залишається на попередньому рівні. Зниження рентабельності активів вказує на зниження попиту на продукцію або недовантаження активів.

Показник рентабельності власного капіталу також погіршився за період, якщо в 2018 році рентабельність складала 12,35%, то в 2022 році – 8,06%, що показує погіршення результатів діяльності агропідприємства. Серед ключових факторів зниження рентабельності постає збільшення власного капіталу при скороченні прибутку агропідприємства в 2022 році майже в 2 рази.

Рентабельність продажів відзначається також тенденцією зменшення. В 2018-2019 роках показник тримався на рівні 28-29%, але в 2020 році відбулося суттєве зниження цього показника до 12,32%, проте на кінець 2022 року відстежується певне підвищення коефіцієнту до 17,91%. Отже, з кожної гривні від продажу продукції агропідприємство отримує менше прибутку.

З приводу показника рентабельності продукції можна говорити також про певне зниження на кінець 2022 року в порівнянні із 2018 роком. Згадане зниження становило 4,97%, що вказує на погіршення ефективності роботи агропідприємства. Падіння розглянутого показника пов'язане зі зниженням валового прибутку і одночасним збільшенням виробничих витрат протягом досліджуваного періоду.

Динаміка показників рентабельності наведена на рисунку 2.6.

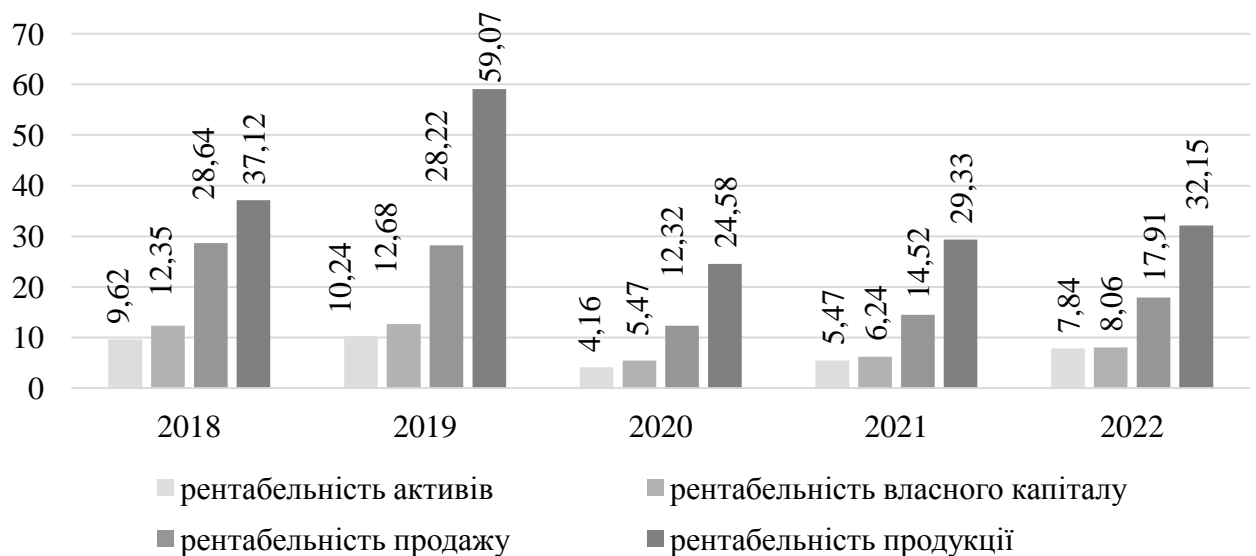

Рис. 2.6. Динаміка показників рентабельності ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 роки

Отже, можна сказати, що показники рентабельності зменшуються упродовж останніх 3-х років, що може вказувати на недоотримання прибутку підприємством і зростання витрат.

Проаналізувавши відносні показники, які відображають результативність управління активами ДДС ІОБ НААН, можна зробити висновок, що у даному агропідприємстві управління ними несистематичне та потребує значного поліпшення. Особливу увагу слід приділити оптимізації дебіторської заборгованості, що надасть можливість більш зважено підходити до зростання її обсягів, оскільки існує прямий зв'язок між розмірами дебіторської заборгованості та прибутковістю роботи підприємств.

Висновки до розділу 2

1. За досліджуваний період необоротні активи скоротилися, а оборотні активи зросли, тому говорять, що в результаті діяльності підприємство прискорило оборотність використання свого майна. Майновий стан ДДС ІОБ НААН за дані п'ять років погіршується за всіма показниками, тож підприємству слід звернути увагу на стан основних засобів. Фінансовий потенціал агропідприємства істотно залежить від наявних коштів і напрямів їхнього вкладення. Потреба у власному капіталі обумовлена вимогою самофінансування агропідприємств. За результатами аналізу джерел фінансування активів зроблено висновок, що агропідприємство функціонує переважно з власних джерел фінансування, а це вказує на його задовільний фінансовий стан.

2. Баланс агропідприємства визнано не абсолютно ліквідним, а дослідження коефіцієнтів ліквідності показало, що всі вони знаходяться в межах нормативних значень і динамічно зростають. Тому можемо стверджувати, що підприємство має достатню величину грошових засобів для повернення своїх короткострокових боргів.

3. Аналіз показників ділової активності ДДС ІОБ НААН виявив у 2018-2022 роках їх порушення, насамперед, через збільшення дебіторської заборгованості. З цього видно, що аналіз стану розрахунків підприємства з дебіторами і кредиторами необхідний, оскільки збільшення або зменшення цих показників впливає на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи, і, отже, на фінансовий стан підприємства в цілому.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Підходи до управління активами інноваційного аграрного підприємства

Розвиток економіки ґрунтується на вдосконаленні різних аспектів діяльності підприємств, а саме: на покращенні форм організації господарської діяльності, впровадженні нових технологій, створенні нових та модифікованих продуктів та іншому. Все це нерозривно пов'язане з таким поняттям як інновації, яке сучасні економісти називають головною рушійною силою для розвитку не лише окремого підприємства, а й усієї економіки загалом [57].

Функціонування інноваційних аграрних підприємств безвідносно їх масштабів та сфери діяльності обумовлює специфіку накопичення та використання капіталу, який представлений як традиційними уречевленими капітальними об'єктами, так і інтелектуальними (інноваційними) активами.

Тому умови, етапи та ефективність управління активами інноваційного аграрного підприємства визначаються особливостями самих активів. По-перше, на відміну від традиційних підприємств, що спираються на міцну матеріальну базу, інноваційні підприємства мають справу не лише з матеріальною, а й з нематеріальною ресурсною базою. Активи інноваційного підприємства охоплюють людський, клієнтський та організаційний види капіталів. Вони включають такі форми активів, як знання, унікальний професійний досвід, професіоналізм як такий, ділова репутація, лояльність і відданість клієнтів, використання новітніх розробок у технологіях, винаходи, корисні моделі, секрети виробництва [57]. У сучасній науковій літературі активи інноваційної економіки трактуються як сукупність інформаційно-інтелектуальних ресурсів та продуктів, а саме: сукупність науково-виробничих, фінансових, маркетингових, організаційно-управлінських,

кадрових, інформаційно-технологічних та інших ідей, методів, інструментів, технологій, різних форм існування інформації, одержаних у результаті інтелектуальної праці співробітників [56]. Таким чином, саме різні форми об'єктивованих знань, що мають комерційну цінність, стають головним джерелом формування конкурентних переваг аграрного підприємства і, як наслідок, зростання його капіталізації.

По-друге, інтелектуально-інформаційна складова активів інноваційного підприємства визначає унікальність їх властивостей та ознак для кожного окремого підприємства, оскільки має переважно суб'єктивний характер. Така унікальність ускладнює класифікацію, оцінку та облік активів. Витрати на придбання інноваційних об'єктів є економічною рентою для власника об'єкта і рентний платіж для підприємства-споживача (наприклад, знання та досвід відомого професора або програміста), тому дуже важко піддаються об'єктивній ринковій оцінці. Крім того, вартість нематеріальних активів з часом може зростати, а не зменшуватись, що характерно для матеріальних активів [14].

По-третє, поняття нематеріальних, інноваційних активів з'явилися порівняно недавно, тож міцний фундамент фінансового аналізу щодо інноваційних підприємств ще не сформований. В останні роки в економічну практику було введено цілу низку пов'язаних з цією темою понять, концепцій і точок зору, проте питання формування та управління інноваційних активів, як і раніше, широко досліджуються.

Для врахування всіх вище зазначених особливостей функціонування аграрного підприємства з інноваційною складовою необхідно визначити нове методологічне забезпечення щодо процесу управління його активами. Політика управління активами інноваційного аграрного підприємства формується в рамках традиційної ідеології управління фінансами, яка передбачає збільшення ефективності їх використання, підвищення їх вартості та капіталізації бізнесу в загалом. Як відомо, загальне управління активами спрямоване на розробку та здійснення (рис. 3.1):

- політики єдиного управління активами: матеріальними та нематеріальними;
- політики управління необоротними активами;
- політики управління оборотними активами [47].

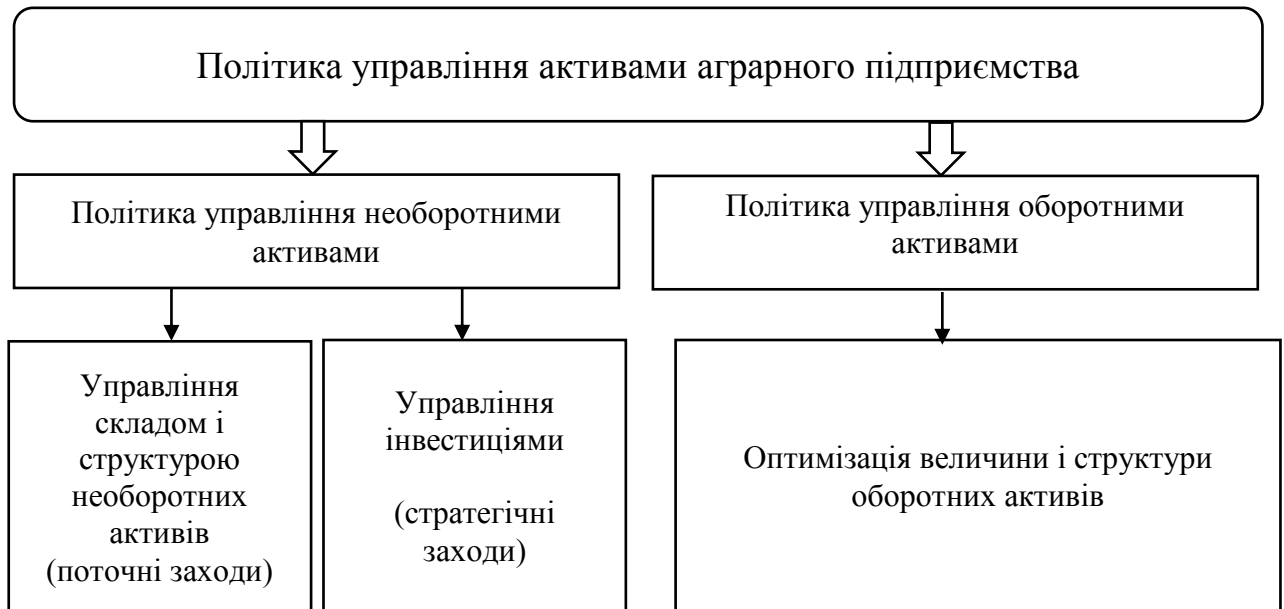

Рис. 3.1. Управління активами інноваційного аграрного підприємства
Джерело: складено автором на основі [36, 47]

Потреба в розробці зазначених напрямів фінансової політики інноваційного аграрного підприємства обумовлена необхідністю формування дієвої системи з управління фінансами, орієнтованої на вирішення численних завдань у складних умовах ринку інноваційної продукції, що ще не сформувався, а також на збільшення капіталізації агропідприємства. Розглянемо важливі методологічні питання щодо розробки та здійснення політики управління активами інноваційного аграрного підприємства.

1. Політика єдиного управління активами.

Ця політика спрямована на ефективне управління майновим комплексом підприємства, зокрема інтелектуальним, та здійснення політики інвестиційних вкладень у подальший розвиток інновацій. Мета здійснення цієї політики – це визначення потреби у видах активів, потрібних для реалізації виробничого

процесу, і оптимізація їх складу і структури у межах ефективної господарської діяльності. Головними умовами формування цієї політики є:

- наявність стратегічних перспектив щодо розвитку операційної, у тому числі інноваційної, діяльності й видів її диверсифікації;
- відповідність обсягу й структури активів обсягам та структурі виробництва та збуту інноваційної продукції;
- наявність обґрунтованих критеріїв щодо оптимізації складу активів у рамках ефективної діяльності;
- створення умов прискорення обороту активів при їх застосування;
- забезпечення умов для розширеного відтворення активів, головним критерієм якого є динаміка вартості бізнесу [10].

Разом з політикою єдиного управління активами можна виділити два самостійні її напрями: політика управління необоротними активами та політика управління оборотними активами.

2. Політика управління необоротними активами.

Ця політика є система економічно обґрунтованих заходів, вкладених у зміну величини, складу і структури необоротних активів аграрного підприємства. Головними заходами у межах цієї системи є формування (придбання), ефективне використання та відновлення нематеріальних активів, а також здійснення інвестицій в інноваційний розвиток. Один з основних елементів системи полягає у виявленні вартості інтелектуальних активів, що формуються або купуються аграрним підприємством. Всі заходи цієї політики спрямовані на безперервне забезпечення ефективного виробництва інноваційного продукту та зростання ринкової вартості, насамперед, за рахунок нематеріальних активів.

Управління необоротними активами включає політику управління складом і структурою необоротних активів (поточні заходи) та інвестиційну політику (стратегічні заходи).

Реалізація ефективної поточної політики з управління складом і структурою необоротних активів ґрунтується на комплексній оцінці стану та

ефективності застосування основних фондів та людського капіталу. Методики такої оцінки, запропоновані різними авторами, як базу використовують класичні групи фінансових показників: фінансові результати діяльності, фінансову стійкість, платоспроможність, рентабельність і ліквідність, проте, в методиках поточної оцінки акцент зміщується у бік показників ефективності використання необоротних активів, а в методиках інвестиційної оцінки – у бік рентабельності інвестованого інноваційного капіталу [45]. Також розглядають зростання прибутку інноваційного підприємства як результат спільного впливу розвитку основного та інноваційного капіталу, що підвищує його рентабельність [55].

Ефективна політика управління складом та структурою необоротних активів надає можливість:

- створити матеріально-технічну та інтелектуально-інноваційну базу підприємства відповідно до ємності ринку інноваційної продукції;
- визначити оптимальні масштаб і характер інноваційної активності, що створює конкурентні переваги підприємству;
- діагностувати поточний стан необоротних активів;
- виявити резерви піднесення ефективності застосування необоротних активів, перш за все, за рахунок інтелектуально-інноваційної складової.

У свою чергу, ефективна інвестиційна політика дозволяє:

- здійснювати придбання (або формування) нових інтелектуально-інноваційних фондів з метою розширення обсягів випуску інноваційної продукції, проведення галузевої, товарної та/або територіальної диверсифікації інноваційної діяльності;

– збільшувати сукупну цінність активів підприємства. Слід зазначити: закордонний досвід показує, що понад 75% ринкової вартості великих промислових підприємств формують саме нематеріальні активи, включаючи торгові марки та знаки, технологію обслуговування та збуту, програмне забезпечення тощо [27];

- нарощувати виробничі потужності, здійснювати безперервне оновлення та модернізацію основних фондів і технологій виробництва;
- нарощувати інноваційний потенціал на основі власних науково-технічних досягнень, розвитку людського капіталу підприємства;
- покращувати фінансові показники підприємства;
- підвищувати базу оподаткування, розміри надходжень від якої створюють доходну частину бюджетів різного рівня.

3. Політика управління оборотними активами.

Ця політика передбачає систему заходів щодо оптимізації величини та структури оборотних активів інноваційного підприємства. Поряд із необоротними активами, така система є складовою фінансової та інноваційної політики аграрного підприємства та спрямована на підвищення ефективності використання майна господарюючого суб'єкта, а також зростання результативності процесу виробництва. Існує прямий зв'язок між рівнем інноваційної активності підприємства, рівнем розвитку людського капіталу та ефективністю використання як основних, так і оборотних засобів: інноваційність передбачає не тільки і не так випуск нової продукції, як підвищення ефективності розподілу ресурсів підприємства та суспільства в цілому.

Грамотна політика управління оборотними активами надає підприємству можливості:

- оптимізувати склад і структуру активів оборотних відповідно до виробничих потреб підприємства та завдань, що стоять перед ним;
- оптимізувати структуру джерел фінансування оборотних активів;
- підвищити оборотність та рентабельність використання оборотних активів за рахунок інтелектуально-інноваційної складової виробничого процесу;
- підтримувати оптимальне для підприємства співвідношення постійної та змінної частини оборотних активів;
- забезпечити необхідний рівень ліквідності оборотних активів.

Таким чином, управління активами інноваційного аграрного підприємства спрямоване на формування та ефективне використання інтелектуально-інноваційного потенціалу, який є головним джерелом створення доданої вартості. Такий потенціал дозволяє не просто розширити виробництво товарів та послуг та покращити фінансові показники, а й принципово змінити якість життя споживачів, значно збільшити ринкову вартість самого підприємства та підвищити ефективність розподілу ресурсів сучасного суспільства.

3.2. Моделювання показників ефективного управління операційними активами аграрного підприємства

Активи, що застосовуються у діяльності підприємств, відрізняються різноманіттям видів, на думку провідних економістів, їх налічується понад сто термінів [43]. На особливу увагу заслуговує управління операційними активами – одна з найбільш комплексних керуючих систем, в якій інтегруються теоретико-практичні підходи сучасної логістики, контролінгу, інноваційного менеджменту, економіки підприємства, операційного менеджменту, фінансового менеджменту та інших економіко-фінансових галузей знань.

Вважаємо, що в управлінському процесі щодо активів агропідприємства найважливішим є аналіз і прогнозування структури активів.

Для виявлення впливу операційних активів на кінцеві результати діяльності агропідприємства, пропонується використовувати багатофакторну Дюпонівську модель – систему інтегрального аналізу, що полягає в розкладанні показника «коефіцієнт рентабельності активів» на ряд його формуючих відносних фінансових коефіцієнтів [45, 46].

В основі моделі Дюпона лежить система аналізу коефіцієнтів рентабельності активів, що дорівнює добутку коефіцієнта рентабельності продажів і коефіцієнта оборотності активів:

$$r_a = K_{об} \times r_{п}, \quad (3.1)$$

де r_a – рентабельність активів за балансовим прибутком, %;

$K_{об}$ – коефіцієнт оборотності активів підприємства, обороти;

$r_{п}$ – рентабельність продажів з балансового прибутку, %.

Коефіцієнт оборотності активів характеризує ділову активність підприємств та визначається:

$$K_{об} = \frac{B}{\bar{A}}, \quad (3.2)$$

де \bar{A} – середньорічна сума активів підприємства за балансом, тис. грн.;

B – грошова виручка від продажу продукції, робіт і послуг, тис. грн..

Кількісний вплив даних факторів на зміну рентабельності активів пропонується визначати способом абсолютних різниць:

1) зміна рентабельності активів за рахунок зміни коефіцієнта їх оборотності:

$$\Delta r_{a(K_{об})} = (K_{об1} - K_{об0}) \times r_{п0}, \quad (3.3)$$

2) зміна рентабельності активів за рахунок зміни рівня рентабельності продажів:

$$\Delta r_{a(r_{п})} = (r_{п1} - r_{п0}) \times K_{об1}, \quad (3.4)$$

Застосовуючи форму моделювання показника рентабельності активів, пропонуємо застосовувати чотирифакторну модель залежності рентабельності активів за показником прибутку з продажів від факторів:

$$r_a = \left[\frac{B}{Z} - 1 \right] \times \frac{OA}{A} \times \frac{3}{OA} \times \frac{Z}{3} = (x - 1) \times y \times z \times l, \quad (3.5)$$

де $x = \frac{B}{Z}$ – частка виручки від продукції, робіт, послуг, що припадає на 1 грн.

повної собівартості продукції, робіт, послуг;

$y = \frac{OA}{A}$ – частка оборотних активів у сумі активів балансу;

$z = \frac{3}{OA}$ – частка сировини, матеріалів, запасів у оборотних активах;

$l = \frac{Z}{3}$ – оборотність сировини, матеріалів, запасів (обороту).

Перший фактор показує ту базову націнку, яка закладена безпосередньо в ціні виробленої продукції. Отже, він відбиває вплив цінової політики підприємства.

Другий і третій чинники відбивають реальну економію оборотного капіталу, досягнуту через підбрану оптимальну структуру сукупних і оборотних активів.

Четвертий чинник висловлює кількість оборотів, яке здійснюють запаси за звітний період, обумовлений величиною продукції, виконаних робіт, наданих послуг і говорить про ефективність використання виробничих запасів і витрат.

Дослідження впливу вищезазначених факторів на ефективність управління активами агропідприємства полягає у проведенні факторного аналізу вищезазначеної чотирифакторної моделі з використанням методу абсолютних різниць.

Математично це виглядатиме так:

$$\begin{aligned}\Delta r_{a(x)} &= (x_1 - x_0) \times y_0 \times z_0 \times l_0; \\ \Delta r_{a(y)} &= (x_1 - 1) \times (y_1 - y_0) \times z_0 \times l_0; \\ \Delta r_{a(z)} &= (x_1 - 1) \times y_1 \times (z_1 - z_0) \times l_0; \\ \Delta r_{a(l)} &= (x_1 - 1) \times y_1 \times z_1 \times (l_1 - l_0),\end{aligned}\tag{3.6}$$

де r_i – вплив кожного фактора на загальну зміну рентабельності активів;

X_1, Y_1 – фактори з індексом 1 відносяться до звітного року;

X_0, Y_0 – фактори з індексом 0 – до базисного (попереднього) року.

Для виявлення резервів підвищення ефективності використання необоротних активів, найважливішим, вважатиметься вплив, який здійснює віддача активної частини основних засобів, їх структура та зміна їх

залишкової вартості на зміну обсягу випущеної продукції чи суми грошової виручки. Взаємозв'язок суми грошової виручки, показників використання основних засобів та його структури можна представити як таку модель:

$$B = V^a \times d^a \times \bar{\Phi}, \quad (3.7)$$

де B – сума грошової виручки від продажів, тис. грн.;

V^a – віддача активної частини основних засобів, грн.;

d^a – частка активної частини основних засобів у їх загальному обсязі;

$\bar{\Phi}$ – середньорічна залишкова вартість основних засобів, тис. грн..

Вплив даних факторів на зміну суми грошової виручки можна визначити способом абсолютних різниць:

– за рахунок зміни віддачі активної частини основних засобів:

$$\Delta B_{(V^a)} = (V_1^a - V_0^a) \times d_1^a \times \bar{\Phi}_1, \quad (3.8)$$

– за рахунок зміни частки активної частини основних засобів у їх загальному обсязі:

$$\Delta B_{(d^a)} = (d_1^a - d_0^a) \times V_0^a \times \bar{\Phi}_1, \quad (3.9)$$

– за рахунок зміни середньорічної вартості основних фондів:

$$\Delta B_{(\bar{\Phi})} = (\bar{\Phi}_1 - \bar{\Phi}_0) \times V_0^a \times d_0^a, \quad (3.10)$$

Для виявлення резервів підвищення ефективності використання оборотних активів аналітичним службам можна рекомендувати виконувати динаміку вартості оборотних коштів, їх оборотності та зміни рентабельності продажів на зміну суми прибутку від продажів.

Взаємозв'язок суми прибутку від продажу, показників використання оборотних коштів та їх вартості можливо надати у вигляді наступної моделі:

$$\Pi = \overline{OK} \times K_{об} \times r_{\Pi}, \quad (3.11)$$

де Π – сума прибутку (збитку) від продажів, тис. грн.;

OK – середньорічні залишки оборотного капіталу, тис. грн.;

$K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотних коштів, обороти;

r_{Π} – рентабельність продажів.

Вплив даних факторів на зміну суми прибутку від продажу пропонується визначати способом ланцюгових підстановок:

– за рахунок зміни середньорічних залишків обігових коштів:

$$\Delta\Pi_{(\overline{OK})} = \overline{OK}_1 \times K_{об.0} \times r_{\Pi_0} - \overline{OK}_0 \times K_{об.0} \times r_{\Pi_0} = \Pi_{ум.1} - \Pi_0, \quad (3.12)$$

– за рахунок зміни коефіцієнта оборотності обігових коштів:

$$\Delta\Pi_{(K_{об.})} = \overline{OK}_1 \times K_{об.1} \times r_{\Pi_0} - \overline{OK}_1 \times K_{об.0} \times r_{\Pi_0} = \Pi_{ум.2} - \Pi_{ум.1}, \quad (3.13)$$

– за рахунок зміни рентабельності продажів:

$$\Delta\Pi_{(r_{\Pi})} = \overline{OK}_1 \times K_{об.1} \times r_{\Pi_1} - \overline{OK}_1 \times K_{об.1} \times r_{\Pi_0} = \Pi_1 - \Pi_{ум.2}. \quad (3.14)$$

Прискорення оборотності оборотних активів можна досягти з допомогою інтенсифікації виробництва, що полягає у використанні матеріальних і трудових ресурсів. Економічний ефект, що досягається, при прискоренні оборотності операційних активів відображається у вивільненні коштів з обороту, а також у збільшенні суми виручки від реалізації продукції та зростанні кінцевого фінансового результату. Отже, одним із напрямів управління операційними активами можна вважати розрахунок суми вивільнених коштів у результаті прискорення оборотності оборотних коштів, що визначається множенням одноденного обороту від реалізації продукції (робіт та послуг) на зміну тривалості обороту операційних активів ($\Pi_{об}$):

$$+(-)E = \frac{\text{фактична виручка}}{\text{днів періоду}} \times P_{\text{об}}. \quad (3.15)$$

Таким чином, запропонована чотирифакторна модель, розглянуті методи проведення факторного аналізу дозволять аналітичним службам агропідприємств виявляти слабкі сторони використання необоротних та оборотних активів, планувати методи підвищення ефективного використання операційних активів і підвищувати кінцеві результати своєї діяльності.

3.3. Обґрунтування рівня оптимальної дебіторської заборгованості аграрного підприємства

В рамках заходів щодо поліпшення управління активами ДДС ІОБ НААН пропонується зосередитися на поліпшенні управління дебіторською заборгованістю як основної проблеми менеджменту агропідприємства. Аналіз показників фінансової діяльності за 2018-2022 роки вказав на проблеми, пов'язані із зростанням дебіторської заборгованості, зниженням абсолютного показника ліквідності через зменшення грошових коштів, зниження чистого прибутку агропідприємства.

Така ситуація складається через те, що значна дебіторська заборгованість спонукає підприємство до отримання кредиту для продовження своєї діяльності. Стійке зростання дебіторської заборгованості та залучення через це додаткових позик вимагає прийняття управлінських рішень для вирішення цієї проблеми. Необхідність звернути увагу на управління дебіторською заборгованістю викликана нераціональною маркетинговою політикою, яка призвела до збільшення суми заборгованості при одночасному зниженні прибутку підприємства, зниженні коефіцієнтів рентабельності та абсолютної ліквідності.

Зі стратегічної точки зору для ДДС ІОБ НААН управління дебіторською заборгованістю може вплинути на усунення проблем з ліквідністю,

рентабельністю і використанням капіталу. Те, як керівництво ефективно управляє дебіторською заборгованістю агропідприємства та визначає майбутню прибутковість бізнесу, а також дисконтну та кредитну політику щодо покупців, залежить прискорення погашення боргів і зменшення їх безнадійної частки. Погане планування та управління дебіторською заборгованістю може призвести до списання простроченої дебіторської заборгованості за рахунок прибутку, що знижує рентабельність. Тому слід запропонувати заходи поточного і стратегічного характеру щодо управління дебіторською заборгованістю.

В цьому сенсі, поточні заходи – це стандартний набір дій, які в кінцевому підсумку призводять до скорочення дебіторської заборгованості:

1) щоденний або щотижневий моніторинг клієнта, який порушує фінансову дисципліну (виділення співробітників для оповіщення боржника про повернення грошей);

2) створення портфолію клієнтів (контактні дані, адреса, виконавчі дані, банківські реквізити) – це спрощує процес збору дебіторської заборгованості;

3) при укладанні угоди про співпрацю заздалегідь потрібно прописати моменти щодо крайнього терміну оплати, штрафні санкції за прострочення на певну кількість днів, судові розгляди і т. ін.;

4) підготовка щотижневих звітів про роботу зі стягнення заборгованості для керівництва.

Іншим варіантом є стратегічне управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. На досліджуваному агропідприємстві необхідно встановити «ефективну дебіторську заборгованість», яка дозволяє оптимізувати фінансову ситуацію і забезпечити найвищий рівень рентабельності, який збільшується за рахунок товарообігу з відстрочкою платежу.

Збільшення рівня дебіторської заборгованості є негативним явищем для ДДС ІОБ НААН, що визначає необхідність формування збалансованої політики управління рівнем дебіторської заборгованості. Тому потрібно визначати рівень дебіторської заборгованості та наявні можливості для її

оптимального зростання. Для оцінки прогнозу використовуються методи екстраполяції і розраховуються прогнозні показники.

Таблиця 3.1

Динаміка дебіторської заборгованості ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 рр.

Рік, (t)	Дебіторська заборгованість, тис. грн., (y)	Абсолютний приріст, тис. грн., (Δy)	Темп приросту, %
2018	1059,2	-	-
2019	1037,2	-22	-2,08
2020	1118,9	81,7	7,88
2021	1636,6	517,7	46,27
2022	1964,8	328,2	20,05
Усього	6816,7	905,6	-

Відповідно до отриманих даних доцільно буде розрахувати середнє зростання рівня дебіторської заборгованості на досліджуваному підприємстві:

$$\bar{\Delta y} = \frac{905,6}{5} = 181,12 \text{ тис. грн.}$$

Отже, відповідно до розрахунків, фактично щороку обсяги дебіторської заборгованості зростають на 181,12 тис. грн., що відповідно призведе до зростання обсягів у прогнозованих роках за рівнянням 3.1:

$$y_t = y_{2022} + \bar{\Delta y} * n \quad (3.16)$$

де n – кількість років, на які робиться відповідний прогноз.

Отже, відповідно до рівняння 3.1, прогнозовані обсяги дебіторської заборгованості ДДС ІОБ НААН, за інших незмінних умов, будуть становити:

$$y_{2023} = 1964,8 + 181,12 = 2145,92 \text{ тис. грн.}$$

$$y_{2024} = 1964,8 + 181,12 * 2 = 2327,04 \text{ тис. грн.}$$

На рисунку 3.2 графічно відображено динаміку обсягів дебіторської заборгованості ДДС ІОБ НААН, яка стабільно зростає з кожним роком.

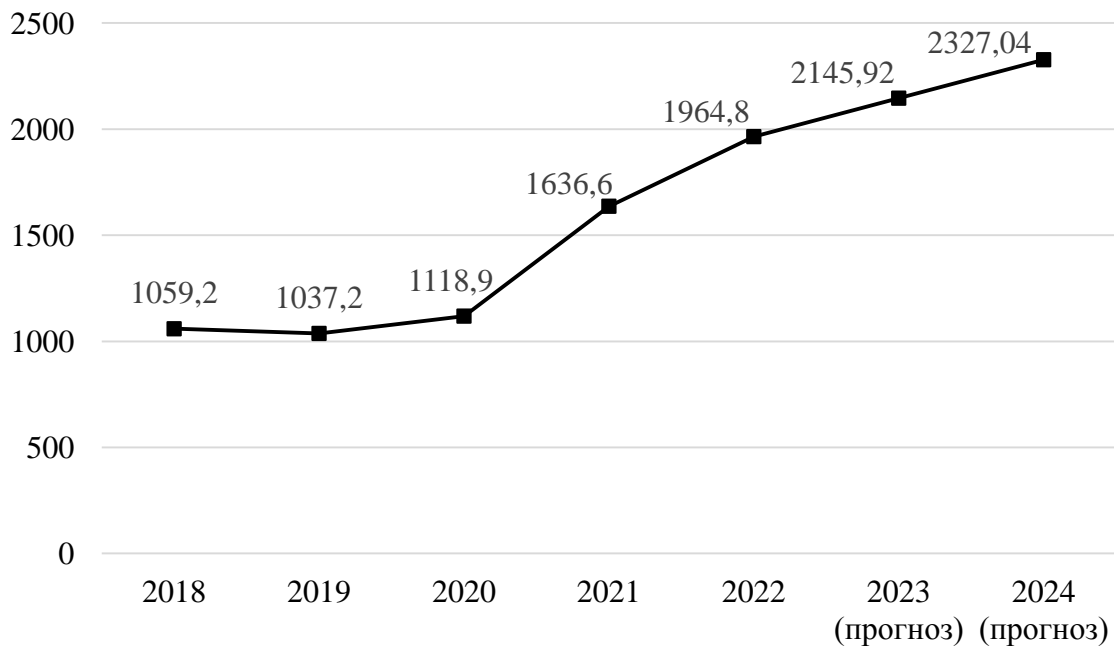

Рис. 3.2. Динаміка обсягів дебіторської заборгованості ДДС ІОБ НААН за 2018-2024 рр.

Виходячи з аналізу відображеної динаміки, можна визначити, що вона робить негативний вплив на відповідні показники рентабельності та ліквідності. Тому для управління дебіторською заборгованістю рекомендується розрахувати оптимальне значення на основі рівняння 3.17, при якому досягається максимальний ефект:

$$D(t_{\text{opt}}) = D_{\text{max}} \left(1 - \frac{k}{t_{\text{opt}}} \right) = D_{\text{max}} \left(1 - \sqrt{\frac{kk_t}{D_{\text{max}} \left(\frac{p_2}{p_1} K_D \right)}} \right),$$

(3.17)

де t_{opt} – оптимальний період обороту дебіторської заборгованості, днів;

D_{max} – максимальний обсяг дебіторської заборгованості, днів;

k – коефіцієнт пропорційності;

k_t – коефіцієнт витрат, що залежить від дебіторської заборгованості;

K_D – коефіцієнт витрат, що залежить від кредитного періоду;

p_1 – обсяг валового прибутку, тис. грн.;

p_2 – фінансові надходження від дебіторської заборгованості, тис. грн.

Коефіцієнт пропорційної обчислюється наступним чином:

$$k = \frac{(1964,8 - 1636,6)}{(1636,6 - 1118,9)} = 11,53$$

Фінансові надходження обчислюємо із використанням собівартості продукції й валового прибутку агропідприємства:

$$p_2 = \frac{(1413,4 * 1041,2)}{2136,5} = 636,7 \text{ тис. грн.}$$

Для дослідження необхідно розрахувати коефіцієнт витрат, який визначається сумою дебіторської заборгованості і терміном кредитування.

$$k_t = \frac{12,95 + \sqrt{12,95^2 - 4 * 0,365}}{2} = 12,86$$

Водночас коефіцієнт витрат, який залежить від терміну кредитування, буде відповідно наступним:

$$K_D = 12,9542 - 12,8614 = 0,0928$$

Наступним кроком є розрахунок оптимального періоду реалізації дебіторської заборгованості досліджуваного підприємства.

$$t_{\text{opt}} = \sqrt{\frac{12,95 * 1964,8 * \left(\frac{636,7}{1041,2} * 0,0928\right)}{12,86}} = 96 \text{ днів}$$

За розрахованими показниками можна визначити оптимальну суму дебіторської заборгованості. для ДДС ІОБ НААН:

$$D(t_{\text{opt}}) = 1964,8 * \left(1 - \sqrt{\frac{12,95 * 12,86}{1964,8 * \left(\frac{636,7}{1041,2} * 0,0928\right)}}\right) = 1814,3 \text{ тис. грн}$$

Таким чином, кожна сума в 1814,3 тис. грн. менше суми дебіторської заборгованості в 1964,8 тис. грн., яка була на підприємстві станом на кінець 2022 року, тому оптимальний рівень дебіторської заборгованості нижче фактичного рівня і, крім того, було визначено, що оптимальний період реалізації дебіторської заборгованості на підприємстві становить 96 днів, але згідно з аналізом, проведеним у 2-му розділі, оборотність на кінець 2022 року склала 129 днів. Крім того, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості перевищує 1, що вказує на необхідність залучення додаткового фінансування для її покриття. Наявність таких відмінностей в показниках визначає необхідність приділяти особливу увагу управлінню дебіторською заборгованістю в рамках управління активами ДДС ІОБ НААН.

Зростання прибутку будь-якого підприємства є основним напрямом управління дебіторською заборгованістю, яке відбувається через управління процесом її стягнення. За відсутності такого управління на рівні менеджменту агропідприємства фактична ймовірність банкрутства через дебіторську заборгованість зростає. Отже, важливою частиною управління активами, а саме дебіторською заборгованістю, повинен бути не тільки контроль, а й реструктуризація дебіторської заборгованості. Реструктуризація буде основним напрямом для тих підприємств, які перебувають у стані

неплатоспроможності, бо вони не мають недостатньо внутрішніх резервів для підвищення ліквідності та платоспроможності.

Зокрема, ефективним інструментом управління дебіторською заборгованістю можна вважати форфейтинг, факторинг, надання знижок або введення системи штрафних санкцій для клієнтів. Для досліджуваного підприємства не рекомендується використовувати такий інструмент, як знижка, оскільки це впливає на показники прибутковості, які, як правило, мають тенденцію до зниження протягом аналізованого періоду. Форфейтинг як інструмент управління існуючою дебіторською заборгованістю використовуватися не може, оскільки вона передбачена для великих імпорتنих і експортних операцій. Крім того, операція з форфейтингу все ще нерозвинена на території України і має ряд недоліків з боку законодавчої бази.

Тому в рамках помірної політики скорочення дебіторської заборгованості в ДДС ІОБ НААН пропонується використовувати факторинг, за допомогою якого можна зменшити суму дебіторської заборгованості без зміни умов оплати контракту, тим самим збільшивши обсяг грошових коштів.

Тому основним напрямом управління дебіторською заборгованістю є встановлення оптимального рівня і своєчасного погашення шляхом коригування договірних відносин з клієнтом. Можна зробити висновок, що зниження дебіторської заборгованості та впровадження механізмів реструктуризації її рівня дозволить значно поліпшити довгострокові показники діяльності ДДС ІОБ НААН та зміцнити його фінансовий потенціал.

Висновки до розділу 3

1. Управління активами інноваційного аграрного підприємства спрямоване на формування та ефективне використання інтелектуально-інноваційного потенціалу, який є головним джерелом створення доданої вартості. Такий потенціал дозволяє не просто розширити виробництво товарів та послуг та покращити фінансові показники, а й принципово змінити якість

життя споживачів, значно збільшити ринкову вартість самого підприємства та підвищити ефективність розподілу ресурсів сучасного суспільства.

2. Для виявлення впливу операційних активів на кінцеві результати діяльності агропідприємства, пропонується використовувати багатофакторну Дюпонівську модель – систему інтегрального аналізу, що полягає в розкладанні показника «коефіцієнт рентабельності активів» на ряд його формуючих відносних фінансових коефіцієнтів.

Запропонована чотирифакторна модель, розглянуті методи проведення факторного аналізу дозволять аналітичним службам агропідприємств виявляти слабкі сторони використання необоротних та оборотних активів, планувати методи підвищення ефективного використання операційних активів і підвищувати кінцеві результати своєї діяльності.

3. Основним напрямом управління дебіторською заборгованістю є встановлення оптимального рівня і своєчасного погашення шляхом коригування договірних відносин з клієнтом. Можна зробити висновок, що зниження дебіторської заборгованості та впровадження механізмів реструктуризації її рівня дозволить значно поліпшити довгострокові показники діяльності ДДС ІОБ НААН та зміцнити його фінансовий потенціал.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами представленого дослідження щодо удосконалення управління активами агропідприємства в контексті розвитку його фінансового потенціалу отримано важливі результати теоретичного та практичного значення, які можна відобразити у наступних висновках:

1. Ефективне і розумне управління активами є нагальною необхідністю практично будь-якої аграрного підприємства. Управління активами – це постійне аналізування, прогнозування, планування, організація, регулювання і контроль мобілізації і вкладання фінансових ресурсів підприємства. Ціль управління активами постає у досягненні раціональності їх використання і, на цій основі, підвищення результату діяльності агропідприємства.

2. Для обґрунтованого ухвалення рішень, що підвищують ефективність аграрного підприємства в довгостроковому періоді, як власникам, так і інвесторам необхідна відповідна аналітична інформація, що отримується в результаті аналізу ліквідність, платоспроможність, ділової активності. Обчислення цих показників повною мірою відображає результативність використання аграрним підприємством своїх активів, тому саме їхній аналіз та оцінка постає визначальним елементом механізму управління активами. Фінансове становище агропідприємств залежить від доцільності і точності інвестування в необхідне майно (активи).

3. Фінансовий потенціал є як джерелом розвитку підприємства, так і результатом минулої діяльності. Таким чином, це ще раз підтверджує, що дана категорія динамічна і має циклічний характер в процесі свого формування і господарського використання, переходячи від однієї стадії розвитку до іншої, в ході діяльності підприємства.

4. Варто відзначити, що основна роль у формуванні фінансового потенціалу агропідприємств відводиться чистому прибутку, який є показником фінансово-господарської діяльності. Саме чистий прибуток є основою для поповнення фінансового потенціалу. Якщо його буде

недостатньо, джерела поповнення перетворюються на зовнішні. Ефективним способом поповнення фінансових ресурсів агропідприємств є інвестиції та інновації.

5. За досліджуваний період необоротні активи скоротилися, а оборотні активи зросли, тому говорять, що в результаті діяльності підприємство прискорило оборотність використання свого майна. Майновий стан ДДС ІОБ НААН за дані п'ять років погіршується за всіма показниками, тож підприємству слід звернути увагу на стан основних засобів. Фінансовий потенціал агропідприємства істотно залежить від наявних коштів і напрямів їхнього вкладення. Потреба у власному капіталі обумовлена вимогою самофінансування агропідприємств. За результатами аналізу джерел фінансування активів зроблено висновок, що агропідприємство функціонує переважно з власних джерел фінансування, а це вказує на його задовільний фінансовий стан.

6. Баланс агропідприємства визнано не абсолютно ліквідним, а дослідження коефіцієнтів ліквідності показало, що всі вони знаходяться в межах нормативних значень і динамічно зростають. Тому можемо стверджувати, що підприємство має достатню величину грошових засобів для повернення своїх короткострокових боргів.

7. Аналіз показників ділової активності ДДС ІОБ НААН виявив у 2018-2022 роках їх порушення, насамперед, через збільшення дебіторської заборгованості. З цього видно, що аналіз стану розрахунків підприємства з дебіторами і кредиторами необхідний, оскільки збільшення або зменшення цих показників впливає на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи, і, отже, на фінансовий стан підприємства в цілому.

8. Управління активами інноваційного аграрного підприємства спрямоване на формування та ефективне використання інтелектуально-інноваційного потенціалу, який є головним джерелом створення доданої вартості. Такий потенціал дозволяє не просто розширити виробництво товарів та послуг та покращити фінансові показники, а й принципово змінити якість

життя споживачів, значно збільшити ринкову вартість самого підприємства та підвищити ефективність розподілу ресурсів сучасного суспільства.

9. Для виявлення впливу операційних активів на кінцеві результати діяльності агропідприємства, пропонується використовувати багатофакторну Дюпонівську модель – систему інтегрального аналізу, що полягає в розкладанні показника «коефіцієнт рентабельності активів» на ряд його формуючих відносних фінансових коефіцієнтів. Запропонована чотирифакторна модель, розглянуті методи проведення факторного аналізу дозволять аналітичним службам агропідприємств виявляти слабкі сторони використання необоротних та оборотних активів, планувати методи підвищення ефективного використання операційних активів і підвищувати кінцеві результати своєї діяльності.

10. Основним напрямом управління дебіторською заборгованістю є встановлення оптимального рівня і своєчасного погашення шляхом коригування договірних відносин з клієнтом. Можна зробити висновок, що зниження дебіторської заборгованості та впровадження механізмів реструктуризації її рівня дозволить значно поліпшити довгострокові показники діяльності ДДС ІОБ НААН та зміцнити його фінансовий потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова О.В., Петченко М.О, Теоретичні підходи до оцінки складових елементів фінансового потенціалу підприємства. *Інтелект XXI*. 2023. № 2. С. 35-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2023_2_8.
2. Богма О., Камінський С., Гутник П. Фінансовий потенціал підприємства: методика оцінювання. *Scientia Fructuosa*. 2022. № 2. С. 36-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2022_2_5.
3. Бровко Л.І., Водолазська О.А., Ісмайлова С.І. Формування фінансових ресурсів аграрних підприємств України в умовах воєнних дій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 22. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.22.118>
4. Бровко Л.І., Чорновол О.Ю. Ризик-менеджмент у процесі управління капіталізацією аграрного підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 8 (08). С. 62-66. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.8-11>
5. Валюх А. В., Зайцев О. В. Аналіз та напрями покращення фінансового стану підприємств України. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 28. С.255-262. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/28_2019_ukr/40.pdf
6. Вишневська О.М., Костирко А.Г. Фінансовий потенціал сільськогосподарських підприємств: теоретичні і практичні аспекти : монографія. Миколаїв : ФОП Швець В.М., 2017. 268 с.
7. Водолазська О.А. Методологічні засади фінансового менеджменту суб'єктів підприємництва в умовах невизначеності. *Економічний аналіз*. 2018. Том 30. № 4. С. 82-87. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2018.04.082>
8. Водолазська О.А., Гончарова О.О. Фінансове оздоровлення підприємства як засіб попередження його банкрутства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 32. С. 154-157. URL: <http://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/435>
9. Гаватюк Л.С, Пілат А.К.. Удосконалення механізму управління оборотними активами як умова ефективного функціонування підприємств.

Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. №1. С. 189-194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2022_1_34.

10. Гвоздей Н.І. Управління активами підприємства. *Наукові інновації та передові технології.* 2023. № 12(26). С. 332-341. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12\(26\)-332-341](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12(26)-332-341)

11. Давиденко Н.М., Буряк А.В. Чинники впливу на фінансовий потенціал аграрних суб'єктів господарювання. *Бізнес-навігатор.* 2022. Вип. 2. С. 115-119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2022_2_19.

12. Дараган А. В. Оцінювання фінансового потенціалу підприємства. *Економічний простір.* 2022. № 180. С. 111-116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2022_180_19.

13. Денисенко М. П., Гришко А. М. Заходи покращання фінансового стану підприємств у сучасних умовах господарювання. *Економіка та держава.* 2019. № 12. С. 61-65. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.12.61

14. Задорожний З.-М., Муравський В., Костецький Я., Задорожний М. Удосконалення обліку необоротних активів у системі ефективного управління ними. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2022. № 5. С. 149-160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2022_5_14.

15. Кавтиш О.П., Чепурний Д.О. Аналіз підходів до управління фінансовим потенціалом підприємств в умовах зростання невизначеності. *Economic synergy.* 2023. Iss. 2. С. 159-176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econsyn_2023_2_14.

16. Качула С. В., Півкач С. В. Роль ризик-менеджменту при оцінці фінансової стійкості підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2023. № 9. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-08-04>

17. Качула С.В., Погорелов Б.В. Ліквідність як характеристика фінансового стану сільськогосподарського підприємства. *Агросвіт.* 2022. №22. С. 40-45. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/7755>

18. Кисіль Я., Кисіль М., Тітенко З. Рентабельність як основний показник ефективності управління активами підприємства. *Молодий вчений*. 2023. № 9 (121), С. 18-21. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-4>

19. Ковалів В., Явна І. Механізм реалізації фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств на основі ідеї "спіралі росту". *Аграрна економіка*. 2022. Т. 15, № 3-4. С. 101-107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ae_2022_15_3-4_14.

20. Кубецька О.М., Остапенко Т.М., Палешко Я.С. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. *Бізнес Інформ*. 2022. № 8. С. 159-165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2022_8_21.

21. Кузнецова Т.В., Лук'янчук Ю.А. Система управління оборотними активами як інструмент забезпечення платоспроможності підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2023. Вип. 1. С. 56-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnugvp_ekon_2023_1_8.

22. Купріна Н.М., Ступницька Т.М., Величко О.М. Особливості фінансового аналізу найбільш важливих груп активів в системі управління діяльністю підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2022. Т. 14, Вип.2. С. 58-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2022_14_2_9.

23. Куцик П.О., Васильців Т.Г., Сороківський В.М., Стефаняк В.І., Сороківська М.В. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. Львів : Растр-7, 2016. 318 с.

24. Левкович О.В., Климова В.А. Управління активами підприємства в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2023. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_2_49.

25. Левкович О.В., Черновіл М.С. Управління оборотними активами промислових підприємств в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2023. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_1_35.

26. Ляхович Л.А. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та управління. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 22. С. 92-98. URL:

http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/22_2018_ukr/17.pdf

27. Марченко В.М., Бондар А.І. Оцінювання фінансового потенціалу підприємства на прикладі ПрАТ «СКФ Україна». *Ефективна економіка*. 2018. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6364>

28. Меліхова Т.О. Оцінювання ймовірності банкрутства з метою підвищення фінансового стану підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 10. С. 11-18. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.10.11

29. Мельничук Г.С., Данугян К.А. Організація процесу ефективного управління оборотними та необоротними активами підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2022. № 10. С. 37-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2022_10_7.

30. Нагорна І.В., Степанчук О.О. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.80>

31. Нагорнюк О.В. Класифікація видів фінансового потенціалу підприємства. *Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 104-109. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_1/23.pdf

32. Олександренко І. Управління активами виробничих підприємств. *Економічний форум*. 2022. № 4. С. 108-114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2022_4_15.

33. Педченко Н.С., Луценко О.І., Космін Р.В., Шибковський Д.І., Дерпач І.Ф. Науково-методичні підходи до управління підприємством в умовах невизначеності на основі комплексної оцінки його фінансового потенціалу. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2023. № 2. С. 7-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2023_2_3.

34. Перезовова І., Дзьоба О., Мінакова С., Бондаренко С., Василик О. Управління оборотними активами промислових підприємств в контексті реалізації маркетингової стратегії. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*. 2021. Vol. 11, №. 1. DOI: 10.33445/sds.2021.11.1.21

35. Перезовова І.В., Павлова Г.Є. Управління оборотними активами підприємства та їх видами. *Економіка та суспільство*. 2021. №26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-12>

36. Пігуль Н.Г., Бондаренко Є.К., Кириченко А.В. Методичні засади оцінки ефективності управління активами підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-20>

37. Пікуліна О. В., Бобиль В. В., Мовчан М. В. Сучасні методи аналізу та управління виробничими запасами. *Науковий вісник ДДУВС*. 2021. № 3 (112). С. 304-310. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-3-304-310.

38. Польова Т. В., Кравцова Ю. В. Аналіз ліквідності балансу підприємства на прикладі ПрАТ «Бондарівське». *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6584>

39. Попович Д.В., Алимов О.С. Дослідження ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств та засоби її підвищення у сучасних умовах. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 1. С. 31-35. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/PDF-24.pdf>

40. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан, Л. А. Жураковська] ; за ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. 49 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04>

41. Ребрик Ю.С. Діагностування фінансового потенціалу підприємства на основі застосування оптимізаційної моделі. *Вісник Миколаївського національного університету*. 2018. Випуск 21. С. 378-385. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/74.pdf>

42. Русан В.М. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 28 липня 2022 року. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/osoblyvosti-funktsionuvannya-ahrarnoho-sektora-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh>

43. Соляник Л.Г., Цуркан І.М., Галіба С.В. Економіко-математичне моделювання оптимізації управління оборотними активами промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_11_48.

44. Терещенко А.М. Підходи до інтегральної оцінки фінансового потенціалу підприємства торгівлі. *Grail of Science*. 2023. № 31. С. 46-47. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/grsc_2023_31_7.

45. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.

46. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / [М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон та ін.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.

47. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" / І.А. Бігдан, Л.І. Лачкова, В.М. Лачкова та ін. Харків: ХДУХТ, 2017. 202 с.

48. Халатур С. М. Особливості та шляхи вдосконалення фінансування розвитку сільського господарства в Україні. *Бізнес Інформ*. 2017. № 4. С. 194-198. URL: https://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2017&abstract=2017_04_0&lang=ua&stqa=29

49. Хмелюк А.В., Шахова М.С. Організація обліку й аналізу в управлінні високоліквідними активами великих підприємств. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2022. № 2. С. 75-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evddtu_2022_2_11.

50. Хринюк О. С., Бова В. А. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6121>.

51. Цуркан І. М., Двоянова А. О. Математичні методи та моделі в управлінні оборотними активами промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9258>

52. Чайкіна А.О. Особливості інтеграції ризик-менеджменту в систему управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <http://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-5>

53. Чемчикаленко Р. А., Майорода О. Є., Люткіна А. В. Оцінка ефективності управління активами та пасивами підприємства. *Економіка і суспільство. Серія «Гроші, фінанси і кредит»*. 2017. Вип. № 11. С. 485-489.

54. Чуприна Х., Валяев О., Деркач, А. Удосконалення системи управління оборотними активами підприємства на базі концепції Just-in-time. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-80>

55. Khalatur S., Dubovych O. Financial engineering of green finance as an element of environmental innovation management. *Marketing and management of innovations*. 2022. № 1. Pp. 232-246. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2022.1-17>

56. Khalatur S., Velychko O., Oleksiuk V., Kravchenko M., Karamushka D. Financial security as a component of ensuring innovative development of agricultural production. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Vol. 3(50). Pp. 341-356. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4050>

57. Khalatur S.M. Innovative doctrine development of agriculture growth of Ukraine. *Technology audit and production reserves*. 2017. № 4, 5 (36). С. 19-26. URL: <http://journals.uran.ua/tarp/article/view/108918/104383>.